

LEADER Achterhoek

gerealiseerde projecten 2016-2024

Gemeente Oost Gelre • Oude IJsselstreek • Gemeente Aalten • Gemeente Winterswijk
Gemeente Berkelland • Gemeente Bronckhorst • Waterschap Rijn en IJssel • Gemeente
Oost Gelre • Gemeente Doetinchem • Gemeente Berkelland • Gemeente Winterswijk

Voorwoord

EEN GESLAAGDE REIS

Tien jaar geleden begonnen we met het opstellen van de Lokale Ontwikkelings Strategie (LOS). Het werd een reis door het landelijk gebied, waarbij we werden geconfronteerd met uitdagingen als krimp, ontgroening en vergrijzing. De Achterhoek bleek veerkrachtig en vastbesloten om te bloeien te midden van deze veranderingen. Het was deze veerkracht in combinatie met de behoefte aan ontwikkeling en vernieuwing die ons ertoe bracht om een LEADER-gebied te worden.

Nu, met een nieuwe Lokale Ontwikkelings Strategie (2024-2027) voor ons, zien we dat sommige uitdagingen blijven en andere zijn veranderd. De woningnood is een nieuwe realiteit, maar tegelijkertijd zien we mogelijkheden op het gebied van klimaatadaptatie en de transitie van de landbouw. Onze regio staat voor grote opgaven, maar we staan ook voor grote kansen.

De afgelopen LEADER-jaren hebben we tijdens onze reis niet alleen te maken gehad met veranderingen in het landelijk gebied, maar ook met de impact van een wereldwijde pandemie op de initiatiefnemers van projecten en op de leden van de LAG. Vergaderingen en pitches waren opeens online en mensen kwamen voor de camera, soms zenuwachtig, maar altijd vastberaden om hun projecten tot een succes te maken. Voor sommige projecten, zoals die met een horecatak, was het tijdens de pandemie moeizaam om de ballen in de lucht te houden. Ook de stijgende bouwkosten hebben de uitvoering van bepaalde projecten niet vereenvoudigd. Desondanks liet onze gemeenschap zien hoe gemotiveerd en weerbaar ze is.

LEADER is een programma dat echt van onderop komt. Het succes ervan in de Achterhoek is te danken aan de deelnemende gemeenten die durfden los te laten en hun inwoners vertrouwen gaven. Het is deze benadering die ons in staat stelt om vooruit te kijken naar de komende periode vol mogelijkheden. Ik geloof in de kracht van loslaten en vertrouwen hebben in de ideeën van onze inwoners, die betrokken zijn en goede ideeën hebben voor hun omgeving.

Maar LEADER gaat niet alleen over projecten; het gaat ook over het creëren van nieuwe netwerken en het vergroten van bestaande. Het gaat over het leggen van nieuwe verbindingen op het platteland door inwoners zelf. Met als bijzonder voorbeeld het ontstaan van platform Achterhoek Food waar veel nieuwe verbindingen zijn gelegd, zowel tussen ondernemers alsook met onderwijs, toerisme, sport en sociale instellingen. Projecten die landelijk de aandacht trekken.

Natuurlijk zijn er obstakels die ons soms in de weg lijken te staan, denk bijvoorbeeld aan de bureaucratie. Maar ik hoop en denk dat we die obstakels wederom kunnen overwinnen en ons kunnen blijven richten op wat echt belangrijk is: het verder ontwikkelen van een sterke, veerkrachtige gemeenschap in de Achterhoek.

Kijkend naar de doelen die we onszelf gesteld hebben in de Lokale Ontwikkelingsstrategie voor 2016-2024, dan kunnen we stellen dat de eerste periode zeer succesvol was. Dit projectenboek, met de 75 Achterhoekse projecten die we samen neergezet hebben, is een viering van alles wat we samen hebben bereikt en een inspiratie voor wat nog komen gaat. Op naar een nieuwe LEADER-periode!

Marieke Frank

Voorzitter van de Lokale Actie Groep LEADER Achterhoek

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord: een geslaagde reis	3
Inhoudsopgave	4
LEADER 2016-2024	5
Lokale Actie Groep 2016-2024	6
Achterhoek Food	8
<hr/>	
Overzicht projecten 2016-2024	11
Inhoudsopgave projecten	12
Projecten Leefbaarheid 1 t/m 28	14
Projecten Herbestemming 29 t/m 32	29
Projecten Toerisme 33 t/m 53	33
Projecten Food 54 t/m 73	44
Projecten Samenwerking 74 en 75	55
<hr/>	
Prijswinnende LEADER projecten	57
LEADER projecten in de schijnwerpers	58
Overzicht projecten per gemeente	60
Colofon	62

Deze projecten zijn mogelijk gemaakt door:

Dit projectenboek is met de grootste zorgvuldigheid samengesteld. Het is mogelijk dat projecten tussentijds gewijzigd zijn.

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland

LEADER 2016-2024

Met plezier presenteer ik de resultaten van LEADER Achterhoek voor de periode 2016-2024. In dit magazine vindt u een samenvatting van alle inspanningen en projecten die tot en met december 2024 zijn uitgevoerd.

LEADER Achterhoek heeft in totaal maar liefst 75 projecten ondersteund, inclusief het baanbrekende initiatief van platform Achterhoek Food, met als focus de meerwaarde van ons Achterhoekse voedsel. De 75 projecten zijn onderverdeeld in 8 Achterhoekbrede projecten die door alle gemeenten ondersteund zijn, 5 projecten die door meer dan één gemeente ondersteund zijn en 62 projecten verdeeld over de 7 individuele gemeenten die in deze eerste periode samen LEADER Achterhoek vormden.

De totale investering in de Achterhoek gedurende deze eerste periode van LEADER Achterhoek bedraagt bijna €18 miljoen*. De subsidie toegekend voor de uitvoering van LEADER-projecten is € 6,35 miljoen. Daarnaast is er € 175.000 aan subsidie uitgekeerd vanuit het samenwerkingsbudget, voor de initiatieven DinXperience en platform Achterhoek Food. Dit brengt het totale subsidiebedrag op meer dan €6,5 miljoen.

Een opvallend resultaat is de multiplier van 2,8, wat betekent dat tegenover elke publieke euro bijna €3,- aan private investeringen staat. Dit illustreert de aanzienlijke economische impact en het vertrouwen van zowel publieke als private partijen in de waarde van de LEADER-projecten voor de Achterhoekse gemeenschap. Daar kunnen we trots op zijn!

Er is meer. Alle 75 projecten leveren een waardevolle bijdrage aan de leefbaarheid in de Achterhoek. Kijkend naar de impact van deze projecten, ontdekken we dat er tussen de vier thema's crossovers te ontdekken zijn, en dat ieder project heel fijne bijvangst oplevert. In dit magazine leest u alles over de projecten die door LEADER Achterhoek ondersteund zijn, aangevuld met de soms onverwachte bijeffecten van deze projecten. We hopen dat uw hart tijdens het lezen van dit magazine regelmatig een vreugdevol sprongetje zal maken als u leest over de impact van de projecten.

Jolanda Kemna

Coördinator LEADER Achterhoek 2016-2024

* Het totaal van de geïnvesteerde bedragen van de projecten is gebaseerd op de cijfers bij de subsidieaanvraag. Het is mogelijk dat de werkelijke uitgaven voor het project hoger of lager uitvallen.

Lokale Actie Groep (LAG) 2016-2024

EEN SUCCESVOLLE START!

Tussen 2016 en 2024 hebben de leden van de Lokale Actie Groep (LAG) van LEADER Achterhoek hard gewerkt aan het verbeteren van de leefbaarheid in de regio. Ze beoordeelden meer dan 100 projecten, waarvan 75 groen licht kregen en uitgevoerd zijn. Ze organiseerden bijeenkomsten en hielpen initiatiefnemers met hun aanvragen.

Gehurkt, van links naar rechts: Wim Klompenhouwer, Esther Ruesen, Maurits Steverink, Bertus Hesselink. Staand, van links naar rechts: Arie Schoemaker, Karin Overbeek, Tom Lamers, Geert Kurvers, Jeffrey Jansen, Marieke Frank, Mart Mensink, Ingrid Lambregts, Marjan Tulp, Ria Vreman, Jacqueline Kremer, Mark Hoftiezer, Jolanda Kemna.

LEADER werkt 'van onderop', wat betekent dat inwoners zelf ideeën aandragen om hun omgeving te verbeteren. De inwonersleden van de LAG beoordelen deze projecten. De LAG, bestaande uit inwonersleden, een voorzitter, LEADER-coördinator en ambtelijke ondersteuners, beoordeelt deze projecten. Elk LAG-lid heeft expertise op het gebied van een leefbaar platteland. De hoofdvragen bij het beoordelen van een project zijn: "Is dit project LEADER-waardig?" "Draagt het bij aan de leefbaarheid?" en "Is LEADER-financiering noodzakelijk?"

PIONIERGEBIED

De Achterhoek was het eerste LEADER-gebied in de regio. Dit vroeg om pionierswerk van de LAG. Met een communicatiestrategie op zak werkte de LAG aan haar zichtbaarheid. Gedurende het traject werden, waar mogelijk, aanpassingen gedaan in het bureaucratische proces van projectaanvragen, wat als positief werd ervaren door initiatiefnemers. Ook de aanstelling van een subsidieadviseur ter ondersteuning van de initiatiefnemers viel in goede aarde.

Niet op de foto, maar tussen 2016 en 2024 maakten ook deel uit van de LAG (in willekeurige volgorde): Joke Emaus, Gert-Jan te Gronde, Peter Schrijver, Peter van Heek, Roel Poppink, Winny Scheeringa, Alexander van der Graaff, Harm Rexwinkel, Theo Winters, Wilko Pelgrom, Anton Stapelkamp en Iris Hakbijl.

CAFÉS EN CONGRESSSEN

Tussen 2016 en 2023 organiseerde de LAG diverse bijeenkomsten, zoals goedbezochte cafés in onder andere Doetinchem, Winterswijk, Ruurlo en Dinxperlo. LEADER-coördinatoren vertegenwoordigden de regio op landelijke bijeenkomsten en congressen. De LAG organiseerde zelf ook twee mini-congressen: over de behoefte aan een Achterhoekse boerderijenstichting in Winterswijk en over het herbestemmen van kerken in Groenlo. Deze bijeenkomsten leidden tot waardevolle initiatieven, zoals de oprichting van de Boerderijenstichting Achterhoek en het succesvolle luikenproject, waarin 540 luiken van boerderijen van vóór 1960 werden gerestaureerd.

CORONAJAREN

Ondanks de uitdagingen die de Covid-epidemie met zich meebracht, bleef de LAG zich onvermoeibaar (online) inzetten voor de regio. De flexibiliteit en veerkracht van zowel de LAG als de initiatiefnemers zorgden ervoor dat projecten bleven doorgaan, zij het in een aangepaste vorm. Dit bewijst de kracht van samenwerking en doorzettingsvermogen, waardoor de Achterhoek ook in moeilijke tijden blijft bouwen aan een leefbare toekomst.

LEADER'S IMPACT

LEADER had een duidelijk positieve impact op de Achterhoek. Dankzij de inspanningen van de LAG heeft de regio waardevolle kennis opgedaan en internationale contacten gelegd, die de leefbaarheid in de Achterhoek verder zullen versterken. LEADER maakte in 2016 een succesvolle start, wat een sterke basis legt om verder te bouwen in de periode 2024-2027.

INTERNATIONALE UITWISSELINGEN

LEADER is een Europees programma gericht op het verbeteren van de leefbaarheid op het platteland. Een belangrijk aspect is samenwerking en het leren van elkaar. Daartoe zijn diverse internationale uitwisselingen georganiseerd tussen Lokale Actiegroepen van LEADER-gebieden.

BEZOEK AAN ZWEDEN

In 2019 bezocht een delegatie van LEADER Achterhoek projecten van LEADER Söderslåt in Skåne, het zuidelijkste punt van Zweden. De delegatie bezocht onder andere Botildborg, een sociaal foodproject dat verschillende culturen integreert via *social gastronomy*. Ook het project *Smart Little Villages*, dat krimp in dorpen tegengaat door conferenties en hackathons te organiseren, werd bezocht. Daarnaast maakte de groep kennis met de biologische Hallakra Wijngaard, waar bedrijven samenwerken op het land van de eigenaar. De reis leidde tot waardevolle kennisuitwisseling, nieuwe contacten en ideeën voor toekomstige projecten. Inmiddels zijn er meerdere uitwisselingen geweest tussen Zweden en Nederland.

BEZOEK AAN TURIJN

In 2022 bezocht een delegatie uit de Achterhoek de *Terra Madre: Salone del Gusto* in Turijn, het grootste internationale evenement van *Slow Food*. De groep deed inspiratie op om de Achterhoek verder te ontwikkelen als foodregio. De expeditie versterkte de ambitie van Achterhoek Food om in te zetten op de Achterhoek als duurzame en onderscheidende foodregio. Deelnemers concludeerden dat er al veel kennis en voorbeelden aanwezig zijn in de regio, en dat betere samenwerking tussen onderwijs, ondernemers en overheden essentieel is om dit verder te ontwikkelen. De Achterhoek heeft het potentieel om internationaal te excelleren.

BEZOEK AAN BELFAST

In 2022 nam een delegatie van LEADER Achterhoek deel aan de *Gastronomy Summit 2022* in Belfast. Dit evenement, georganiseerd door Ulster University en het Oxford Collective, bracht experts van over de hele wereld samen om te spreken over duurzame voedselstrategieën. De Achterhoek werd gepresenteerd als een onderscheidende foodregio. Sprekers gingen in op het belang van samenwerken tussen producenten, chef-koks en consumenten om lokale voedselsystemen te versterken. Het onderwijs speelt hierbij een cruciale rol. Tijdens het congres werden waardevolle contacten gelegd voor een internationaal foodevent in de Achterhoek. Het belang van *storytelling* werd herhaaldelijk benadrukt: de Achterhoek moet trots haar verhaal vertellen en laten zien wat het te bieden heeft.

BEZOEK VAN LEADER-FINLAND

In 2023 kwam een delegatie van de Finse LEADER-groep *Mansikka* (Fins voor aardbei) een kijkje nemen in de Achterhoek. De Finnen zochten inspiratie voor hun projecten. In de Achterhoek kregen ze rondleidingen bij de projecten Stadsboerin Doetinchem, Natuurpark Kronenkamp (Neede) en Speel en beweegpark De Stroet (Beltrum). Onderweg zagen ze drie kunstwerken van de Silo Art Tour en afsluitend was er een hapje eten bij Suzie's Farm in Aalten. De delegatie wil zelf projecten starten om de leefbaarheid in hun dorp te verbeteren. Vooral De Stroet gaf inspiratie, dit project lijkt op wat de Finnen zelf willen realiseren in hun gebied.

De Achterhoek heeft veel uitstekende voedselproducenten. Nadat verschillende voedselprojecten bij LEADER Achterhoek aanklopten, stelde de Lokale Actie Groep (LAG) de vraag: wat als we van onze regio een onderscheidende voedselregio maken? Zo ontstond platform Achterhoek Food, met als doel de Achterhoek te positioneren als de meest gezonde en vitale regio van Nederland en daarmee zelfs van Europa.

In 2015 werd food, toen nog onder de naam Heerlijkheid Achterhoek, een van de vijf speerpunten van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) van LEADER Achterhoek. In 2018 werd Maurits Steverink aangesteld als foodcoördinator van LEADER Achterhoek, met als opdracht: het ontwikkelen van foodprojecten en het versterken van het netwerk. Dit leidde tot de oprichting van het platform Achterhoek Food met Jan Markink als voorzitter. Zijn taken omvatten het ondersteunen van projectideeën, het omzetten daarvan in acties, matchmaking tussen ondernemers en afzetmarkten, en het begeleiden van initiatieven om deze tot een succes te maken. De werkwijze van Achterhoek Food sluit naadloos aan bij die van LEADER Achterhoek: een integrale, van onderop gestuurde aanpak.

*Er zijn in totaal
25 foodprojecten
gehonoreerd voor meer dan
€2 miljoen aan subsidies.*

*Dit heeft geleid tot een
economische impuls van ruim
€6 miljoen binnen
de voedselketen, een
multiplier van 3!*

SOCIAL GASTRONOMY

Tijdens een excursie van de LAG naar LEADER-gebied Söderslåt in Zweden in 2019 ontstond het idee om het concept van *Social Gastronomy* te omhelzen. Dit is een beweging waarbij eten wordt ingezet als middel om sociale verandering te realiseren. Het gaat verder dan alleen koken; het draait om het verbinden van gemeenschappen, het verminderen van sociale ongelijkheid en het bevorderen van duurzaamheid. Social gastronomy heeft als doel het leven van mensen te verbeteren door hen samen te brengen rond eten, toegang te bieden tot gezond voedsel en kansen te creëren voor kwetsbare groepen, zoals werklozen of mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Via educatie, *empowerment* en duurzame voedselproductie ontstaat er een positieve impact op de regio.

MANIFEST EN RAAD

Het is inmiddels 2024. Platform Achterhoek Food heeft drie succesvolle congressen georganiseerd, waar een manifest is ondertekend en vastgelegd in een gezamenlijke Aanjaag-Agenda. Regionale partners hebben hun steun voor de ambities uitgesproken en werken samen aan concrete acties, zowel via hun eigen projecten als in samenwerking met inwoners en ondernemers. Dit heeft geleid tot een breed gedragen community die actief bijdraagt aan de ontwikkeling van de regio. Daarnaast is de Achterhoek Food Raad opgericht, die de regionale voedselstrategie verder vormgeeft. Met een duidelijk profiel, eigen loket en een projectplan voor 2024-2027, zet platform Achterhoek Food de volgende stap in de versterking van het netwerk. De focus blijft op het verder inbedden van de meerwaarde van voedsel, gekoppeld aan de acht aandachtsgebieden. Ook in de nieuwe LEADER-periode blijft Achterhoek Food nauw samenwerken met LEADER Achterhoek.

ACHT AANDACHTSGEBIEDEN

De aanpak van platform Achterhoek Food is gebaseerd op het inzetten van projecten die meerwaarde leveren op zoveel mogelijk van de acht gedefinieerde aandachtsgebieden van Achterhoek Food, elk verbonden met de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's). Deze aandachtsgebieden laten zien hoe voedselkeuzes invloed hebben op jezelf, anderen en de omgeving. Zo werkt de inzet op Achterhoeks voedsel door met het concreet verbeteren van maatschappelijke thema's zoals duurzaamheid, klimaat, biodiversiteit, dierenwelzijn, sociale cohesie en de gezondheid van de Achterhoeker. Veel LEADER-projecten dragen bij aan deze acht aandachtsgebieden, waarmee we samen op een smakelijke manier meerwaarde creëren voor de regio. De acht gebieden zijn: gezondheid, landschap en natuur, milieu & ecologie, dierenwelzijn, sociale verbondenheid, cultuur en identiteit, vernieuwing regiobusiness en het wereldwijde voedselvraagstuk.

KENNIS EN ONDERWIJS

- 25 bedrijfskantines als gangmakers, met als eerste het Werk Café van de gemeente Doetinchem, waar stapsgewijs meer duurzamer, gezond en lokaal geteeld voedsel geserveerd wordt. Zo dragen deze 25 Achterhoek Food kantines bij aan het vernieuwen van de regionale foodbusiness aan meer kennis over duurzamer en gezonde voeding bij inwoners en zo aan het veranderen van de eetcultuur.
- LEADER projecten zijn verbonden met activiteiten van de Smaakacademie Achterhoek, het onderwijsnetwerk van platform Achterhoek Food met hogescholen, beroepsonderwijs, middelbaar onderwijs en ondernemers.
- In elke betrokken onderwijsinstelling is een Achterhoek Food – Onderwijscoördinator actief. Het Graafschap College, waar regionale en duurzame voeding nu de standaard is in de koksopleiding, is hiermee een landelijke voorloper
- Versterken met kennis uit de Academische Werkplaats AGORA waarin Wageningen UR en GGD Noord Oost Gelderland in samenwerken en de het netwerk platform Achterhoek Food zien als dé proeftuin voor een gezonde en duurzame leefomgeving.

STADSBOERIN DOETINCHEM - HET SOCIALE MOESTUIN-PROJECT VAN JOURNALIST ELLEN WILLEMS, WERD BEKROOND MET DE EUROPESE ARIA PRIJS 2023.

BAANBREKENDE FOODPROJECTEN

In de eerste LEADER-periode (2016-2024) zijn meer dan 25 foodprojecten uitgevoerd, variërend van voedselbeleving voor consumenten tot ketensamenwerking en educatie met een sociale meerwaarde. Enkele opvallende projecten:

- Stadsboerin Doetinchem - Het sociale moestuinproject van journalist Ellen Willems, werd bekroond met de Europese Aria Prijs 2023.
- Keunenhuis - Chefkok Nel Schellekens startte haar *Proeftuin* in een oude boerderij in Winterswijk, gericht op lokaal voedsel, *no waste* en educatie.
- Vloermouterij Masterveld - De enige kleinschalige vloermouterij in Nederland, die lokaal graan verwerkt voor regionale bierbrouwers.
- Sappers - Een mobiele pers die lokaal fruit uit boomgaarden verwerkt tot vers sap.
- Boeren 2.0 - Drie akkerbouwers die samenwerken om nieuwe gewassen te telen, zoals peulvruchten en pompoenen voor hun pitten en bijdragen aan de eiwittransitie.
- Klein Broekhuizen - Een project dat biologische groenteteelt stimuleert en educatie versterkt over biologische groenteteelt, samen met onder meer het Graafschap College.
- Raken met Smaken - Inzet van *fooddesign* voor een innovatieve foodbeleving van streekproducten.
- Silo Art Tour - Een toeristische route langs kunstwerken op silo's, die de agrarische roots en identiteit van de Achterhoek versterkt.
- Gezond Het Jaar Rond - Een project dat dagelijks betaalbare, gezonde maaltijden biedt aan 125 kwetsbare huishoudens in Doetinchem, gemaakt van reststromen en samenwerking met lokale producenten.

Het volledige overzicht van de foodprojecten van LEADER Achterhoek in de eerste periode is te lezen vanaf bladzijde 44.

INTERNATIONALE PROFILERING

- Achterhoek Food is gepresenteerd op drie internationale foodcongressen (Belfast, Turijn en Kristianstad), waarmee de regio internationaal op de kaart is gezet.
- Om de regio als internationale foodbestemming te profileren wordt samengewerkt met Achterhoek Toerisme, hogeschool Saxion en experts uit Noord-Ierland.

CONCRETE RESULTATEN

- Nieuw ondernemerschap rond lokale producten zoals kaas, bonen, pompoenpitten, hertenvlees en rundvlees.
- Succesvolle *food experiences* zoals de expositie Raken met Smaken, Suzie's Farm en de Kruidenhof in Mallum.
- E-learning ontwikkeld over duurzame en regionale *foodbusiness* voor een landelijke horecaopleiding, in samenwerking met onderwijsinstituut SvH en het Graafschap College.

OVERZICHT PROJECTEN

LEADER Achterhoek 2016-2024

Leefbaarheid

14

1. Verenigingsgebouw Juliana 15
2. Renovatie 't Dorpshuus IJzerlo 15
3. Zorgbad Zonnewater 16
4. Kom eens een deur verder! 16
5. De Kei Steenderen 17
6. Natuurpark Kronenkamp 17
7. Ontmoetingsplek Wichmond 18
8. Start-up community Achterhoek 18
9. Nieuwe schuur bij Belevingsplein De Ahof 19
10. Het Blok 19
11. Leefsamen Achterhoek 20
12. Pak An Pakt Door 20
13. Verbouw De Loods in Barlo 21
14. Mobiliteit Aalten 21
15. Vincentiushuis Van en Voor Mensen 22
16. Dorpsauto Breedenbroek en Voorst 22
17. Verbreding sportaanbod Smash Neede 23
18. Speel- en beweegpark De Stroet 23
19. Overkapping kerkgebouw en dorpshuis 24
20. Multifunctioneel onderkomen scouting 24
21. Pumptrackbaan De Tornado's 25
22. Speel- en ontmoetingsplek Gaanderen 25
23. Kansen voor Haarlo door playcourt 26
24. Vrijheidsbos Geesteren 26
25. Vrije pumptrack Groenlo 27
26. Groen speelplein St. Jorisschool 27
27. MFA Bronckhorst Midden 28
28. Kiek Toch Es 28

Herbestemming

29

29. Het Luikenproject 30
30. Nieuwe toekomst voor de Kerk op het Kip 30
31. Antonius Rekken 31
32. Farming for housing 31

Toerisme

32

33. Open kastelenpark Vorden 33
34. Gebiedsapp Winterswijk-Vreden 33
35. Realisatie Uitloopgebied Gaanderen 34
36. Het Liefdespad 34
37. Brouwhoes Bier Experience 35

38. VVV Inspiratiepunt Groenlo	35
39. Kerkenpaden	36
40. VVV Inspiratiepunt Ulft	36
41. Miva Las Vegas	37
42. VVV Inspiratiepunt Winterswijk	37
43. Klompenmakersdorp Keijenborg	38
44. Silo Art Tour Achterhoek	38
45. Bezoekerscentrum koetshuis	39
46. Achterhoekse Openluchtmuseum	39
47. Museum 1627	40
48. Belevenisboerderij Kotten	40
49. Opdat wij niet vergeten	41
50. VVV Inspiratiepunt Doetinchem	41
51. Stoomhoutzagerij Nahuis	42
52. Heerlijkheid Bredevoort	42
53. Uitbreiding spoorzone	43

Food 44

54. Vloermouterij Masterveld	45
55. Achterhoekse Sappers	45
56. Nels Proeftuin	46
57. Achterhoek Ark van Hoogstamfruit	46
58. Raken met smaken	47
59. Duurzaam samen de toekomst in	47
60. Stadsboerin Doetinchem	48
61. De Goed Gevulde Spaarvarkens	48
62. Horeca Talentendagen	49
63. Boeren 2.0	49
64. Kruidenhof te Mallum BIO	50
65. Ambachtelijke educatieve kaasmakerij	50
66. Achterhoekse Angus Experience	51
67. Ambachtelijk Vleesbedrijf De Hoeve	51
68. Stadslandbouw Doetinchem	52
69. Stadstuin Winterswijk	52
70. Zuivelexperience Suzie's Farm	53
71. De biotuin van Doetinchem	53
72. De Laveiloods	54
73. Gezond het Jaar Rond	54

Samenwerking 55

74. Dinxperience	56
75. De meerwaarde van Achterhoekse voedsel	56

THEMA 1 | LEEFBAARHEID

SOCIALE EN ECONOMISCH VITALE DORPEN/KLEINE KERNEN

De mensen achter de projecten binnen dit thema werken hard aan het verbeteren van voorzieningen in dorpen en gehuchten. Ze bedachten manieren om inwoners meer met elkaar te verbinden, regelen vervoer voor mensen die dat zelf niet meer kunnen, en helpen sportclubs en andere verenigingen die moeite hebben met het vinden van vrijwilligers aan praktische en creatieve oplossingen. Schoolpleinen zijn groener gemaakt, de veiligheid van ouderen die langer thuis blijven wonen is verbeterd, en er zijn nu meer activiteiten voor jongeren in buitengebieden. Ook richtten deze projecten zich op toegankelijkheid, inclusie, duurzaamheid en het verbeteren van voorzieningen in het algemeen.

1. VERENIGINGSGEBOUW JULIANA

Werkgroep DOEN (Duurzaam Ondernemen En Naoberschap) ontwikkelde een plan voor duurzame en innovatieve impulsen voor het Wooldse verenigingsgebouw Juliana. De buitenomgeving van het gebouw is veilig gemaakt, er kwam een natuurlijke speelplaats, een openbaar toilet en er is een terras aangelegd. Door uitbreiding van de huidige horeca-activiteiten is het verenigingsgebouw een aantrekkelijke stopplaats voor bezoekers geworden, wat een impuls geeft aan de recreatie en het toerisme in het fraaie gebied.

Het gebouw is ook overdag open. Er is een Buitengewoon Mooi Terras bijgekomen, waar een deel van het personeel een verstandelijke beperking heeft. Op de kaart staan Achterhoekse gerechten met streekproducten die afkomstig zijn van diverse Wooldse bedrijven. Met deze plannen is het bestaansrecht van het verenigingsgebouw ook op de lange termijn gewaarborgd.

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk Woold
Aanvrager:	Werkgroep DOEN
Subsidie LEADER:	€60.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2017
Website:	gebouwwoold.nl

2. RENOVATIE 'T DORPSHUUS IJZERLO

Gemeente:	Aalten
Locatie:	IJzerlo
Aanvrager:	Vereniging Ons Aller Belang
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2017
Website:	dorpshuusijzerlo.nl

Vereniging Ons Aller Belang in IJzerlo zag dat 't Dorpshuus het kloppend hart van de gemeenschap moest blijven zodat IJzerlo een aantrekkelijke plek blijft om te wonen. LEADER Achterhoek leverde een bijdrage voor de multifunctionele ruimte in het gebouw. Inmiddels biedt het gezellige en multifunctionele Dorpshuus plaats aan verenigingen zoals koor De Vriendschap en muziekvereniging Crescendo-IJzerlo, die muzieklessen verzorgt voor jong en oud. Het gebouw herbergt een schietvereniging, een yogaclub en sportverenigingen, zoals volleybal en zaalvoetbal. De nieuwe multifunctionele ruimte wordt ook verhuurd voor personeelsfeesten. Het buurthuis versterkt de sociale cohesie in IJzerlo. De ouderensoos komt er voor (kerst)diners en de jeugd heeft er een eigen ruimte. Er is een actieve club vrijwilligers.

In 2019 verkoos Omroep Gelderland 't Dorpshuus tot Dorpshuus van het Jaar. Aan deze Gelderse verkiezing namen 58 dorpsuizen deel.

3. ZORGBAD ZONNEWATER

Het Hessenbad in Hoog-Keppel, een buitenzwembad midden in het bos, wordt sinds 2018 volledig gerund door de lokale gemeenschap. Met ruim 80 vrijwilligers en de steun van 500 vaste leden en lokale bedrijven wordt het zwembad jaarlijks kostendekkend geëxploiteerd.

Om het bad in de toekomst te kunnen openhouden, is er een genderneutrale kleedkamer in het bestaande gebouw gerealiseerd en zijn enkele herstelwerkzaamheden aan het zwembad uitgevoerd.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Hoog Keppel
Aanvrager:	Stichting Zorgbad Zonnewater
Subsidie LEADER:	€36.039
Waarvan gemeente(n):	€18.020
Jaartal:	2018
Website:	hessenbad.nl

4. KOM EENS EEN DEUR VERDER!

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Doetinchem buitengebied
Aanvrager:	Seniorenontmoetingspunt
Subsidie LEADER:	€79.550
Waarvan gemeente(n):	€39.775
Jaartal:	2018
Website:	contactopwielen.nl

In 2018 schafte het Senioren Ontmoetingspunt Doetinchem met ondersteuning van LEADER Achterhoek twee elektrische wagens aan voor het project Kom eens een deur verder. Het project heeft als doel om kwetsbare ouderen mobiel en zelfstandig te houden. Het ging van start onder de naam Contact Op Wielen. De elektrische wagens kunnen de stoep op rijden en mogen het centrum van Doetinchem in. Dankzij Contact op Wielen worden mensen die slecht ter been zijn voor de deur opgehaald en weer afgezet.

De Contact Op Wielen-buurtmobiel is bedoeld voor korte ritten voor inwoners van Doetinchem, Wehl, Gaanderen, Etten en Terborg. Op deze manier blijven deze ouderen mobiel, worden ze uit hun isolement gehaald en blijven ze bij de samenleving betrokken. Contact op Wielen is er voor de ouderen die geen gebruik kunnen maken van het regulier vervoersaanbod. De meeste ritjes gaan naar het ziekenhuis, de fysiotherapeut, dokter en/of tandarts. In totaal helpen zo'n 50 vrijwilligers met het vervoer bij Contact op Wielen.

5. DE KEI STEENDEREN

In Steenderen is dankzij LEADER Achterhoek de voormalige Joannesschool omgetoverd tot activiteitencentrum De Kei. De Kei is een middel; het centrum wordt ingezet om binnen het dorp verbindingen te leggen. Het is behalve ontmoetings- en activiteitencentrum ook een dorpslab. Wie een idee heeft kan er terecht én wordt gekoppeld aan andere partijen.

In De Kei worden niet alleen standaardactiviteiten aangeboden, voor de actieve oudere zijn er ook mogelijkheden om zelf dingen te organiseren. In De Kei vind je een tuin, een moestuin en een grote keuken, die af te huren is. Het sociaal team van de gemeente is er gehuisvest, er is een dagopvang voor alle leeftijden, vluchtelingen krijgen er taallessen en is er een jeugddansschool. De jeugd heeft een eigen ruimte gekregen die ze zelf mochten inrichten.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Steenderen
Aanvrager:	Stichting Welzijn Steenderen
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2018
Website:	dekeisteenderen.nl

6. NATUURPARK KRONENKAMP

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Neede
Aanvrager:	Stichting Natuurpark Kronenkamp
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2019
Website:	natuurparkkronenkamp.nl

In Neede is van de voormalige rioolwaterzuivering een multifunctioneel, ontmoetings- en educatief centrum gemaakt, genaamd *Natuurpark Kronenkamp*. Het park is bestemd voor ontmoeten, beleven, sociaalculturele activiteiten, exposeren en educatie. De overwoekerde, voormalige rioolwaterzuivering stond op de nominatie voor sloop. De oude, karakteristieke bouwwerken hebben een nieuwe functie gekregen. Binnen het park vind je een waterzuiveringsmuseum, een vleermuizenexpositie en de gistingstanks, die zijn ingericht tot vleermuizenverblijf.

De locatie wordt gebruikt voor dagbesteding voor mensen die structuur behoeven, voor integratie van statushouders en voor opleiding en stages. Dankzij LEADER is een multifunctionele ontmoetings- en educatiecentrum gerealiseerd, waar ruimte is voor in- en aanloop, sociaal culturele buurtactiviteiten, natuur/water-educatie door informatie, excursies, cursussen, lezingen en de permanente vleermuizen expositie *Neede Vleermuizendorp*.

Het erfgoedproject Natuurpark Kronenkamp in Neede won in december 2020 de Ruwe Diamant-prijs voor het beste voorbeeld van naoorlogs erfgoed met een verhaal.

7. ONTMOETINGSPLEK WICHMOND

Het schoolplein van basisschool De Garve, dat tevens een ontmoetingsplek is, levert een wezenlijke bijdrage aan een rijkere leef- en leeromgeving in Wichmond en Vierakker. Het schoolplein is met LEADER-subsidie geschikt gemaakt om avontuurlijk te ontdekken en te spelen, om samen te luisteren en te leren en om het hele jaar door voorstellingen en vieringen plaats te laten vinden.

Voor het natuuronderwijs heeft het plein een natuurlijke inrichting gekregen. Na schooltijd en in de weekenden spelen er veel kinderen en ontmoeten de ouders elkaar. Ook lopen de mensen er gezamenlijk op richting de kerk. De kinderen en de leerkrachten zijn heel blij met hun plein, ze genieten er zomer en winter van.

In maart 2022 kreeg De Garve de tweejaarlijkse onderwijsprijs Gelderland in de categorie basisonderwijs toegekend vanwege de inrichting van het schoolplein.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Wichmond
Aanvrager:	Ver. voor interconfessioneel (RK/PC) basisonderwijs te Wichmond en Vierakker
Subsidie LEADER:	€40.242
Waarvan gemeente(n):	€20.121
Jaartal:	2018
Website:	bsdegarve.nl

8. START-UP COMMUNITY ACHTERHOEK

Gemeente:	Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Winterswijk
Locatie:	Achterhoek
Aanvrager:	Stichting Day For A Change
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2018
Website:	ondernemendehelden.nl

In de pilot *Ondernemende Helden Academie* kreeg jong ondernemend talent uit de Achterhoek de kans om zich te ontwikkelen. Ondernemende Helden Academie, een start-up community voor Achterhoekse jongeren van 16 tot 26 jaar, heeft dankzij LEADER Achterhoek ondernemende talenten gratis laten deelnemen. Ze kregen een jaarprogramma ter waarde van €1.500 per deelnemer, waarin ze werden gecoacht tot de volgende generatie ondernemers.

Het doel van dit project – het behoud van jonge talenten voor de Achterhoek – leverde een bijdrage aan de regionale economie. Ondernemende Helden Academie bestond uit een online platform met videolessen en coaching door experts, inclusief live-evenementen om elkaar te ontmoeten. Aan het eind van het jaar hadden deelnemers hun eigen bedrijf opgezet of verder uitgebouwd. De pilot is inmiddels succesvol afgerond.

9. NIEUWE SCHUUR BIJ BELEVINGSPLEIN DE AHOF

Bij de Ahof in Aalten werken en ontmoeten eenzame ouderen, stanshouders, jongeren, mensen met een verstandelijke beperking, inwoners vanuit de participatiewet en vrijwilligers elkaar. Door de vele activiteiten komen er steeds meer bezoekers, waardoor de Ahof uit zijn jasje groeide. LEADER Achterhoek leverde een bijdrage aan een sociaal terras met een kapschuur in Oudhollandse stijl, als vervanging van de oude, losse gebouwen op het erf.

De kapschuur wordt door de gebruikers geëxploiteerd. Het grootschalige project betekent een grote stap vooruit voor de organisatie. De kapschuur biedt mogelijkheden die ze anders niet hadden gehad. Er zijn drie plussen: de kapschuur oogt goed voor het publiek, biedt onderdak aan de dagbesteding en biedt welzijn aan de dieren. Verschillende samenwerkende partijen maken gebruik van de kapschuur: Figulus Welzijn, Estinea en de Kleindiervereeniging Aalten-Bocholt.

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Aalten
Aanvrager:	Figulus Welzijn
Subsidie LEADER:	€83.869
Waarvan gemeente(n):	€41.935
Jaartal:	2019
Website:	belevingsboerderijdeahof.nl

10. HET BLOK

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Lichtenvoorde
Aanvrager:	M. van den Berg, L. Peters (Workmate Company) en C. Klein Iking
Subsidie LEADER:	€50.000
Waarvan gemeente(n):	€25.000
Jaartal:	2019
Website:	hetbloklichtenvoorde.nl

Het Blok staat voor het oude Blokkerpand in het centrum van Lichtenvoorde dat al 10 jaar leeg stond, en dat dankzij LEADER subsidie een unieke multifunctionele Hot Spot-bestemming heeft gekregen. In het Blok zijn leerwerkplekken gemaakt voor mensen met een verstandelijke beperking en/of afstand tot de arbeidsmarkt. In Het Blok is de vernieuwde VVV gevestigd, het is ook de plek waar unieke, culturele en streekgebonden producten gemaakt worden en te koop zijn en waar ondernemers terecht kunnen voor betaalbare flex- en kantoorruimten.

De LEADER subsidie is gebruikt voor het achterstallige onderhoud en het up-to-date maken van de brandveiligheid. Inmiddels worden er 24 mensen begeleid vanuit de doelgroep. Diverse mensen werken er aan reïntegratie. Het Blok verzorgt catering bij bedrijven en de lunch van de medewerkers van de kantine van het gemeentehuis. Het Blok werkt samen met onder andere de Achterhoekse Sappers, ook een LEADER project.

11. LEEFSAMEN ACHTERHOEK

Ouderen blijven steeds langer thuis wonen, wat vaak de wens is van de ouderen zelf. Echter, thuiswonende ouderen vragen meer zorg in eigen huis en lopen een groter risico om slachtoffer te worden van inbraak en brand. In het buitengebied van Winterswijk zijn als pilot slimme sensoren in 40 woningen van ouderen geplaatst, die in geval van een calamiteit een alarm doen afgaan bij familie, burens en/of mantelzorgers. Een prachtig voorbeeld van nieuw naoberschap!

Deze succesvolle pilot is inmiddels uitgerold bij 875 huishoudens in zeven Achterhoekse gemeenten, waardoor ouderen de mogelijkheid krijgen om langer zelfstandig en veilig thuis te kunnen wonen. Ze kregen slimme sensoren zoals rookmelders, inbraakalarm en een paniekknop. De afspraken voor deze uitrol zijn vastgelegd in een convenant. Inmiddels is dit project landelijk een groot succes.

Leefsamen won meerdere prijzen, waaronder de Gouden Rookmelder.

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Aanvrager: Consortium Leefsamen, Ver. 1 DKK Innovatiehub Veiligheidsregio N&O-Nederland, Kruiswerk Achterhoek en Liemers.

Subsidie LEADER: €120.000

Waarvan gemeente(n): €60.000

Jaartal: 2019

Website: leefsamen.nl

12. PAK AN PAKT DOOR

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Aanvrager: Stichting Pak An

Subsidie LEADER: €120.000

Waarvan gemeente(n): €60.000

Jaartal: 2019

Website: anpakken

Stichting Pak An, opgericht in 2016 door Grolsch en De Feestfabriek, ondersteunt Achterhoekse initiatieven voor regionale ontwikkeling en leefbaarheid. Hun doel is om snel, laagdrempelig en daadkrachtig goede ideeën te realiseren, waarbij jongeren speciale aandacht krijgen. Via de website anpakken.nl stromen de aanvragen binnen. Pak An biedt coaching, netwerken, publiciteit en financiële steun om projecten te stimuleren. De stichting werkt vanuit vertrouwen en gelooft in positiviteit en samenwerking.

Bekende namen zoals Guus Hiddink en Ben Jolink steunen Pak An. In drie jaar tijd zijn 343 plannen ingediend en 144 gesteund. Dankzij een LEADER-bijdrage kon Pak An verder professionaliseren, met onder andere het aantrekken van extra arbeidskrachten en ICT-investeringen. Met de LEADER bijdrage konden jaarlijks 50 nieuwe ideeën ondersteund worden, goed voor de leefbaarheid en werkgelegenheid in de Achterhoek. Dit project versterkt de regionale samenwerking en cultuur van naoberschap.

13. VERBOUW DE LOODS IN BARLO

Om Barlo leefbaar en aantrekkelijk te houden, is het zaak om de jongeren actief te betrekken bij de gemeenschap. Hiervoor is een oud gebouw genaamd De Loods beschikbaar gesteld, waar de jongeren elkaar in een georganiseerde en veilige omgeving ontmoeten en waar ze samen activiteiten kunnen ontplooiën.

De Loods, een voormalig jongeren centrum, voldeed niet meer aan de eisen van deze tijd en kreeg dankzij LEADER een metamorfose. Het beheer en bestuur van De Loods is inmiddels overgenomen door jongeren. Ze worden ondersteund door volwassenen uit de buurtschap en door Figulus Welzijn. Het hoofddoel van het project is leefbaar en vitaal houden van Barlo. Dit project is vooral gericht op de jongeren, het is het alternatief voor de keten en vormt de brug naar het actieve sociale leven in Barlo.

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Barlo
Aanvrager:	Figulus Welzijn, Zorg Coöperatie, Barlo Bocholt
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2019
Website:	deloodsbarlo.nl

14. MOBILITEIT AALTEN

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Aalten en buitengebied
Aanvrager:	Marga Klompé
Subsidie LEADER:	€31.500
Waarvan gemeente(n):	€15.750
Jaartal:	2021
Website:	margaklompe.nl

In Aalten is het Marga Klompé mobiliteitsproject met electrocars voor kwetsbare ouderen en mensen met een beperking een dergelijk groot succes, dat er na een aantal jaren behoefte kwam aan nieuwe vervoersmiddelen. Gekozen is voor een electrocar en een elektrische auto. Het mobiliteitsproject stimuleert het zelfstandig wonen, bevordert de zelfredzaamheid en helpt eenzaamheid te voorkomen.

Met de elektrische auto die van de LEADER-gelden is aangeschaft kan de organisatie in Aalten weer vele jaren mensen van dienst zijn. Binnen de bebouwde kom wordt de electrocar ingezet en in Bredevoort en de buurtschappen rijdt men met de nieuwe elektrische auto. De electrocar is voor de huis-, tuin- en keukenritjes zoals de kapper, supermarkt, apotheek, tandarts en fysiotherapeut. De elektrische auto is voor langere ritjes, zoals voor een bezoekje aan vrienden en familie.

15. VINCENTIUSHUIS VAN EN VOOR MENSEN

Vincentiusvereniging Groenlo verhuisde met maatschappelijke partners naar een groot pand, het *Vincentiushuis Van en Voor Mensen*. Het voormalige autobedrijf aan de Ruurloseweg is met LEADER subsidie getransformeerd naar een multifunctionele gemeenschapsvoorziening met een uitgebreid activiteiten aanbod. Vincentiusvereniging zet zich sinds 1853 in voor minderbedeelden in Gemeente Oost Gelre en Berkelland. De vereniging versterkt de sociale cohesie en de vitaliteit op sociaal en economisch gebied.

Het nieuwe Vincentiushuis is een toegankelijk, toekomstbestendig en energieneutraal gebouw voor een brede doelgroep, inclusief ouderen en mensen met een fysieke beperking. Het nieuwe pand biedt ruimte aan de kringloopwinkel, activiteiten zoals praat- en eettafels voor eenzame mensen, kooklessen, reparatiedienst, Vincentiuswinkel, dagbestedingsactiviteiten, begeleiding om schuldproblematiek tegen te gaan, et cetera. Ook zijn er samenwerkende lokale maatschappelijke organisaties gevestigd. De vereniging werkt samen met veel vrijwilligers, waaronder buurtbewoners.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Vincentiusvereniging
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	vincentiusgroenlo.nl

16. DORPSAUTO BREEDENBROEK EN VOORST

Gemeente:	Aalten, Oude IJsselstreek
Locatie:	Breedenbroek en Voorst
Aanvrager:	Stichting Modern Naoberschap
Subsidie LEADER:	€30.000
Waarvan gemeente	
Aalten:	€2.500
Waarvan gemeente	
Oude IJsselstreek:	€12.500
Jaartal:	2021
Website:	dorpsauto.nu

Door de aanschaf van een duurzame Dorpsauto voor Breedenbroek en Voorst levert de Stichting Modern Naoberschap sinds 2016 een bijdrage aan het langer zelfstandig kunnen blijven wonen van de inwoners van dit gebied. Met het aanbieden van deze vervoersvorm draagt dit project bij aan de leefbaarheid van Breedenbroek en Voorst en omgeving. In de afgelopen jaren is de behoefte aan vervoer bij het bejaarde deel van de inwoners en de mensen met een beperking alleen maar gegroeid.

De Stichting heeft duizenden ritten verzorgd. Dankzij LEADER Achterhoek kon de stichting investeren in een duurzame elektrische auto, met hogere instap en met ruime bagageruimte voor hulpmiddelen als rollator en rolstoel. Met deze toekomstbestendige dienst kan de mobiliteitsvraag van de doelgroep, die daar zelf niet in kan voorzien, worden ingevuld op basis van een kostendekkende vervoersprijs.

17. VERBREIDING SPORTAANBOD SMASH NEEDE

Om de gevolgen van de vergrijzing tegen te gaan vroeg tennisvereniging Smash Neede bij LEADER-subsidie aan om het sportaanbod in het dorp te verbreden. Smash Neede kampte met een dalend en vergrijzend ledenaantal. Er kwam een plan om meer (jonge) mensen actief aan het sporten te krijgen én leden langer aan het sporten te houden. Baanhuur en tijdelijk lidmaatschap is mogelijk gemaakt, een uitkomst voor vakantiegangers en mensen die zich niet voor lange tijd willen binden.

Daarnaast kan de sporter bij Smash nu padel spelen en is rolstoeltennis mogelijk. Er zijn twee kunstgrasbanen omgebouwd en het clubhuis is rolstoelvriendelijk gemaakt. Dankzij dit project kunnen mensen met een fysieke beperking in het noordoosten van de Achterhoek rolstoeltennis en padel spelen en integreren met niet-gehandicapten.

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Neede
Aanvrager:	Vereniging Smash Neede
Subsidie LEADER:	€60.919
Waarvan gemeente(n):	€30.460
Jaartal:	2021
Website:	smashneede.nl

18. SPEEL- EN BEWEEGPARK DE STROET

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Beltrum
Aanvrager:	Stichting Speel en Beweeg Park De Stroet Beltrum
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	parkdestroet.nl

De Stroet is een viergeneratiepark met daarin sport-, speel- en beweegtoestellen. Ook is er een dierenweide en zijn er activiteiten en ontmoetingsmogelijkheden. Het park is gericht op sociale en sportieve contacten, gezondheid en plezier voor alle leeftijden van 0 tot 100 jaar. Het doel is om met dit viergeneratiepark inwoners, maar ook gasten en bezoekers op gezonde en uitdagende wijze met elkaar te verbinden.

Het park, een multifunctionele buitenruimte van 10.000 m², is bestemd voor spelen, bewegen, ontmoeten en beleven. De nadruk ligt op spelen en ontwikkelen van het kind, op sporten en bewegen van jong tot oud en op sociaal contact tussen alle leeftijden. Er wordt ook ruimte geboden aan het bedrijfsleven dat in het park activiteiten kan ontplooiën met een economische achtergrond. Het park ligt aan het fietsknooppuntensysteem en het wandelnetwerk Achterhoek.

19. OVERKAPPING KERKGEBOUW EN DORPSHUIS

De inwoners van het dorp Varsselder-Veldhunten kochten het beeldbepalende, cultuurhistorische kerkgebouw terug. Het heeft een grote emotionele waarde. Door samenwerking te zoeken met 't Dorpshuus hebben de initiatiefnemers het stenen gebouw weer tot leven gebracht. Vereniging Kerkgebouw, de Vereniging Dorpsbelangen V-V en Stichting Gemeenschapshuis Varsselder-Veldhunten vatten het plan op om het kerkgebouw weer nieuw leven in te blazen. Het kerkgebouw heeft hierdoor een nieuwe toekomst en bestaansrecht. De kerk is dankzij LEADER Achterhoek met een overkapte gang verbonden met 't Dorpshuus.

De overkapping ligt vol met zonnepanelen. Door deze overkapping is het Kerkgebouw betrokken bij de programmering van 't Dorpshuus. Dit geeft nieuwe mogelijkheden voor activiteiten en evenementen in de gebouwen. De kerk wordt ook gebruikt voor films, exposities, concerten, herdenkingen en cursussen.

Gemeente:	Oude IJsselstreek
Locatie:	Varsselder-Veldhunten
Aanvrager:	Stichting Gemeenschapshuis Varsselder-Veldhunten (SGVV)
Subsidie LEADER:	€39.000
Waarvan gemeente(n):	€19.500
Jaartal:	2021
Website:	varsselderveldhunten.nl/t-dorpshuus

20. MULTIFUNCTIONEEL ONDERKOMEN SCOUTING

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Stichting Sint Ludgergroep
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.00
Jaar:	2021
Website:	scoutinggroenlo.nl

Bij Scouting Groenlo en de samenwerkingspartners ontstond door een sterke ledengroei behoefte aan meer ruimte voor activiteiten en opslag. Dankzij LEADER Achterhoek is er in Groenlo in een nieuw aangelegde vestingwal een multifunctioneel ecologisch onderkomen gerealiseerd. De nieuwe wal is onderdeel van de oude bestaande historische vestingwallen van Groenlo, die een belangrijke rol spelen in het tweemaaljaarlijkse *re-enactment* evenement *Slag om Grolle*, waar in 2024 42.000 bezoekers op af kwamen. De wal heeft dus ook een toeristische functie. Met dit project is het toch al bijzondere scoutingterrein in Groenlo nog meer anders dan anders. Het nieuwe onderkomen inspireert de jeugd tot creativiteit, met aandacht voor circulariteit/duurzaamheid en voor de historische waarde. Het openbaar toegankelijke scoutingterrein is een uitvalsbasis voor de school en de buitenschoolse opvang en het nieuwe onderkomen wordt ook gebruikt door groepen en maatschappelijke organisaties.

Het Multifunctioneel ecologisch onderkomen Scouting Groenlo is een van de genomineerde LEADER-projecten voor de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2024.

21. PUMPTRACKBAAN DE TORNADO'S

Stichting Sportpark Zuid realiseerde een *pumptrack*-baan op het Sportpark in Aalten. Deze voorziening is een sociale ontmoetingsplaats waar jong, oud en mensen met een beperking gebruik van kunnen maken. In 2019 vroegen inwoners van Aalten aan Welzijnsorganisatie Figulus Welzijn om te helpen met het realiseren van een pumptrackbaan. Pumptrack is een crossbaan van asfalt met bulten en bochten waarop je vaart maakt door een pompende beweging te maken.

De baan is geschikt voor wielrenners, mountainbikers, skaters en mensen op een step. Uit gesprekken met jongeren, stakeholders van het sportpark en de gemeente bleek de komst van een baan gewenst. De vrijwilligers van de samenwerkende verenigingen op het sportpark beheren de baan. De baan wordt dagelijks gebruikt door Brichbouw, Figulus-Welzijn met de wekelijkse sportcarrousel, Bambi BSO, wielervereniging De Peddelaars en mensen uit de regio.

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Aalten
Aanvrager:	Stichting Sportpark Zuid-Aalten
Subsidie LEADER:	€60.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2021
Website:	sportparkzuid-aalten.nl

22. SPEEL- EN ONTMOETINGSPLEK GAANDEREN

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Gaanderen
Aanvrager:	OBS Wis en Wierig (onderdeel van Stichting IJsselgraaf)
Subsidie LEADER:	€49.290
Waarvan gemeente(n):	€24.645
Jaartal:	2021
Website:	wisenwierig.nl

Kindcentrum Wis en Wierig in Gaanderen toverde met steun van de ouders, de gemeente Doetinchem en LEADER Achterhoek het oude schoolplein om tot een groene ontmoetingsplek voor jong en oud. Het vernieuwde plein is een levendige *hub* voor natuureducatie, sociale interactie en verbetering van de leefbaarheid. Dit initiatief komt voort uit overleg met buurtbewoners en speelt in op de behoefte aan een ontmoetingsplek die het hele jaar door gebruikt kan worden.

Een groen schoolplein stimuleert de gezondheid en concentratie van kinderen, vermindert pestgedrag en biedt ruimte voor creatief spelen en buitenlessen. Het landschapsplein dient als een inspirerende buitenklas, waar kinderen samen leren en de natuur ontdekken. Zo wordt is het plein een bruisende plek geworden voor educatie, ontspanning en gemeenschapsbijeenkomsten, waarbij de natuur centraal staat.

23. KANSEN VOOR HAARLO DOOR PLAYCOURT

Met een *playcourt* en de oprichting van een lokale omnivereniging creëerde Sportclub Haarlo voorzieningen om jonge en oude, minder en meer vitale inwoners dicht bij huis te laten bewegen en sporten. Het playcourt, een compacte en multifunctionele sport- en beweegvoorziening, brengt inwoners met elkaar in contact. Met deze versterking van het lokale voorzieningenniveau draagt de sportclub bij aan een toekomstbestendig en leefbaar Haarlo, een dorp met 700 inwoners dat met vergrijzing kampt.

Het playcourt is als vliegwiel ingezet om de afzonderlijke, kleine dorpsverenigingen samen te brengen tot één lokale omnivereniging waar alle georganiseerde sport- en beweegactiviteiten georganiseerd worden. Het playcourt biedt beweegmogelijkheden voor vormen van voetbal, tennis, gymnastiek, gym/beweeglessen en beweegarrangementen vanuit zorginstelling de Berkelhof. Zowel de jeugd als ouderen en mensen met een handicap behoren tot de doelgroep van deze beweegvoorziening.

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Haarlo
Aanvrager:	Sportclub Haarlo
Subsidie LEADER:	€50.000
Waarvan gemeente(n):	€25.000
Jaartal:	2021
Website:	sphaarlo.nl

24. VRIJHEIDSBOS GEESTEREN

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Geesteren
Aanvrager:	Stichting Vrijheidsbos Geesteren
Subsidie LEADER:	€38.980
Waarvan gemeente(n):	€19.490
Jaartal:	2021
Website:	vrijheidsbosgeesteren.nl

In het kader van 75 jaar Vrijheid creëerde Geesteren het *Vrijheidsbos* als herdenkings- en educatief project. Het bos, gelegen naast het dorp, verbindt herdenking, educatie, recreatie en natuur. Twaalf bijzondere bomen zijn geplant ter ere van slachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog, waaronder een Joods gezin, een verzetsman en onderduikers. Het Vrijheidsbos biedt ruimte voor persoonlijke herdenking met de mogelijkheid om eigen herdenkingsbomen te planten.

Lokale geschiedenis en thema's van vrijheid, democratie en natuur worden geïntegreerd in educatieve schoolprogramma's en activiteiten in het bos. Het project vergroot de recreatie- en natuurwaarde door aan te sluiten op bestaande bospercelen en draagt bij aan het leefklimaat met extra bomen en biodiversiteit, zoals struwelen en een insectenhotel. Dit initiatief, ondersteund door LEADER, versterkt de gemeenschap en herdenkt op een duurzame manier de geschiedenis van Geesteren.

25. VRIJE PUMPTRACK GROENLO

Een *pumptrack* baan is een onderhoudsarme ontmoetingsplek voor kinderen, tieners en volwassenen die de passie voor bewegen op wielen delen. Een pumptrackbaan is geschikt voor alles en iedereen op wielen en rolletjes, zoals fietsers, steppers, skaters en rolstoelers. Een gezamenlijke passie verbindt over leeftijdsgrenzen heen: kinderen, jongeren, jongvolwassenen en ouderen. In Groenlo is met LEADER-subsidie een pumptrackbaan gebouwd die vrij te gebruiken is, behalve wanneer er activiteiten zijn zoals clinics, wedstrijden, team- en buurtsessies.

De baan is ingebed in het nieuwe sportcomplex bij het Marianum. Dit project is ondersteund door BMX Papendal, Fietscross Club Lichtenvoorde, jongerenwerkorganisatie Mazzel, Boost Pumptrack Lichtenvoorde en Scholengemeenschap Marianum Groenlo. Uiteraard is ook de buurt erbij betrokken.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Stichting Buutenaf Eibergen
Subsidie LEADER:	€65.906
Waarvan gemeente(n):	€32.953
Jaartal:	2021
Website:	stichtingbuutenaf.nl

26. GROEN SPEELPLEIN ST. JORISSCHOOL

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Lichtenvoorde
Aanvrager:	Stichting Samenwerkings- bestuur Paraat Scholen
Subsidie LEADER:	€52.519
Waarvan gemeente(n):	€13.129
Jaartal:	2023
Website:	jorislichtenvoorde.nl

De Jorisschool realiseerde een vernieuwend en educatief project om inwoners van Lichtenvoorde met elkaar te verbinden. Het schoolplein is daarvoor getransformeerd tot een groene, educatieve ruimte met een integrale buurtfunctie. Er is een nieuw lesprogramma ontwikkeld dat zich richt op natuur, gezondheid, sociale interactie en ondernemerschap. Leerlingen leren groenten en fruit te verbouwen, ze ontdekken lokale planten en fruitrassen, en komen te weten over de rol van vogels en insecten in de natuur. Het plein is herontwikkeld met wateropvang, fruitbomen, insectenhôtels en buitenlokalen, inclusief aangepaste voorzieningen voor ouderen.

Samenwerkingen met zorginstellingen en de buurt resulteren in gezamenlijke activiteiten, zoals samen spelletjes spelen, koken en tuinieren. Het project bevordert sociale binding en duurzaamheid door praktijkonderwijs, het betrekken van ouderen en de gemeenschap, en het herinrichten van het plein tot een groene ontmoetingsplek.

27. MFA BRONCKHORST MIDDEN

De KNVB noopte de Keyenburgse Boys tot modernisering van hun accommodatie, terwijl ook de gymzaal achter Dorpshuis De Horst moest worden gesloopt. Deze ontwikkelingen vormden in Keijenborg de aanleiding tot een gezamenlijke aanpak. De voetbal- en tennisverenigingen kwamen met het plan om een omnivereniging op te richten, met accommodatievoordelen en een gedeelde administratie. In een Multifunctionele Accommodatie (MFA) worden binnen- en buitensport gecombineerd. Dit geeft een optimale benutting van de ruimtes.

LEADER Achterhoek leverde een bijdrage aan de nieuwe MFA in Keijenborg. De bestaande gymzaal is vervangen en uitgebreid om aan de groeiende vraag te voldoen, met toevoeging van buitensportfaciliteiten voor voetbal en tennis om verschillende doelgroepen te verbinden. Door verschillende sporten in een aantrekkelijk gebouw samen te brengen ontstaat sportparticipatie, wat contacten tussen sporters uit verschillende dorpen bevordert.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Keijenborg
Aanvrager:	Stichting MFA Bronckhorst Midden
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2023
Website:	mfabronckhorstmidden.nl

28. KIEK TOCH ES

Gemeente:	Aalten, Oost Gelre, Winterswijk
Locatie:	Aalten, Oost Gelre, Winterswijk
Aanvrager:	Stichting Achterhoekse Publieke Omroep
Subsidie LEADER:	€39.930
Waarvan gemeente(n):	€9.982
Jaartal:	2024
Website:	1achterhoek.nl

Kiek Toch Es zorgt voor live-beelduitzendingen van de directe omgeving op de lokale zender 1Achterhoek. Dankzij LEADER Achterhoek worden hiervoor IP-camera's geïnstalleerd. Inwoners kunnen kijken naar livebeelden, afgewisseld met weerinformatie en streeknieuws. Het doel is vermindering van het isolement van minder mobiele burgers. Dit initiatief richt zich op het verbeteren van de levenskwaliteit, in lijn met de Mediawet, door te reageren op veranderingen in lokale mediakanalen.

De oprichting van 1Achterhoek is een stap in dit streven, gericht op het bevorderen van levenskwaliteit in de Achterhoekse gemeenschappen. Het project richt zich vooral op het welzijn van senioren. Livebeelden van vertrouwde locaties bieden gespreksstof en een gevoel van verbondenheid. Tegelijkertijd draagt het doorlopend aanbieden van lokaal nieuws bij aan een betere journalistieke kwaliteit en ondersteunt het de lokale democratie.

THEMA 2 | HERBESTEMMING

HET VERSTERKEN VAN DE CIRCULAIRE ECONOMIE

GROENE BEDRIJVIGHEID IN HET BUITENGEBIED

Binnen dit thema zijn met ondersteuning van LEADER Achterhoek verrassende projecten ontstaan. Zo is er dankzij een LEADER-congres een boerderijenstichting opgericht om authentieke boerderijen in het mooie Achterhoekse landschap te behouden. Ook kerkgebouwen die leegkomen, zoals in Rekken, worden gered door plannen die door het hele dorp samen zijn bedacht. Er zijn meer gebouwen bewaard gebleven dan u binnen dit thema aantreft, zoals De Kei in Steenderen, een oude school die nu een sociale doelstelling heeft gekregen. U leest er over op pagina 17. Een opvallend circulair project is Farming for Housing. Dit pilotproject wil laten zien hoe je lokaal kunt bouwen met biobased en circulaire materialen. De initiatiefnemer gebruikt hiervoor vezelhennepe, waarmee hij een nieuwe productieketen wil opzetten voor duurzaam bouwen.

29. HET LUIKENPROJECT

Dankzij LEADER Achterhoek zag de Boerderijenstichting Achterhoek het levenslicht, een stichting die zich inzet voor het behoud van historische boerderijen, interieurs, bijgebouwen en erven in de Achterhoek. De eerste actie van de stichting was het bieden van financiële ondersteuning voor het restaureren van luiken van oude boerderijen. Van de 220 aanvragen konden er 53 gehonoreerd worden.

De vereniging is op stoom: er is een nieuwsbrief met honderden leden, er zijn donateurs en er komen excursies, bijvoorbeeld over het thema restauratie. Er is een projectleider, een projectgroep, een dagelijks- en een algemeen bestuur. De boerderijenstichting fungeert als vraagbaak voor restauratie. En dat alles voor het behoud van gezichtbepalende Achterhoekse boerderijen! Er is veel vraag naar restauratie van waterputten en rieten daken, die hier van oudsher veel zijn.

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Initiatiefnemer: Boerderijenstichting Achterhoek

Subsidie LEADER: €120.000

Waarvan gemeente(n): €60.000

Jaartal: 2021

Website: bsachterhoek.nl

30. NIEUWE TOEKOMST VOOR DE KERK OP HET KIP

Gemeente: Berkelland
Locatie: Rekken
Initiatiefnemer: Stichting behoud Kerkgebouw Martelaren van Gorcum

Subsidie LEADER: €120.000

Waarvan gemeente(n): €60.000

Jaartal: 2021

Website: kerkophetkip.com

Het voormalige RK-kerkgebouw Kerk op het Kip in Rekken heeft een nieuwe bestemming gekregen binnen het plan *Aantrekkelijk Rekken* en is herontwikkeld tot een multifunctionele ontmoetingsruimte voor de lokale gemeenschap. Het gebouw biedt plaats voor culturele en recreatieve activiteiten zoals exposities, voorstellingen en evenementen, wat de leefbaarheid in het dorp versterkt.

Er zijn ook drie overnachtingsruimtes gecreëerd voor een unieke logeerervaring in de Achterhoek, en de kerk maakt deel uit van een wandel- en fietsroute van Münster naar Utrecht. Dit project ondersteunt de toekomstvisie van Rekken als vitaal dorp door gemeenschappelijke voorzieningen centraal te beheren binnen een dorpscoöperatie. Het kerkgebouw behoudt zijn historische waarde en biedt nieuwe mogelijkheden voor de sociale en economische ontwikkeling van de regio.

31. ANTONIUS REKKEN

Rekken, een dorp aan de Berkel met circa 1500 inwoners, kent veel verenigingen met eigen accommodaties en een dorps huis, Den Hof. De dorpscoöperatie lanceerde het 3-dakenplan om alle activiteiten op drie locaties te concentreren: Antonius, Kerk op 't Kip en sportaccommodatie 't Asterloo. Antonius, een voormalige kerk, is gerestaureerd en uitgebreid met voorzieningen zoals toiletten, keuken en vergaderruimte, om een multifunctionele, laagdrempelige accommodatie te creëren.

De Stichting Vrienden van Antonius organiseert activiteiten, terwijl de Stichting Beheer Antonius zorgt voor het onderhoud. Antonius is een ontmoetingsplek met culturele, educatieve en sociale activiteiten, inclusief concerten, exposities, lezingen en sport. Het doel is om meer verbinding in het dorp te realiseren en de sociale cohesie te bevorderen door gezamenlijke activiteiten op één plek te concentreren.

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Rekken
Initiatiefnemer:	Stichting Vrienden van Antonius Rekken
Subsidie LEADER:	€33.000
Waarvan gemeente(n):	€16.500
Jaartal:	2023
Website:	antoniusrekken.nl

32. FARMING FOR HOUSING

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Slangenburg
Aanvrager:	The Place To Be (VOF)
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2023
Website:	theplacetobe.nl

The Place to – Be in Zelhem is een trainings- en retraitecentrum op Landgoed Slangenburg waar rust, natuurbeleving, persoonlijke ontwikkeling en gezonde voeding centraal staan. De voormalige pachtboerderij Brunsveld, aangekocht in 2020 en herbestemd van agrarisch naar maatschappelijk, biedt een moderne trainingslocatie met een sfeervolle zaal, tien slaapkamers en een professionele keuken. Naast de boerderij stond een oude ligboxenstal met asbest dak en mestkelders, waar volgens het nieuwe bestemmingsplan 350 m² nieuwbouw mocht komen. Hier is een nieuw, duurzaam gebouw neergezet, dat gemaakt is van hennep. Dit modulair, biobased en circulair gebouw biedt ruimte aan vier studio's, vijf tweepersoonskamers en een huiskamer/ eetzaal voor gasten.

Het project *Farming for Housing* vervult hiermee een voorbeeldfunctie met de bouw van volledig biobased en circulaire gebouwen uit vezelhennep, waarmee het de lokale keten van duurzame bouwmaterialen stimuleert en oplossingen biedt voor grondstofschaarste en CO₂-uitstoot. Dit creëert een verdienmodel voor de agrarische sector in de Achterhoek en draagt bij aan de recreatieve en economische ontwikkeling van de regio.

THEMA 3 | TOERISME

RECREATIE EN TOERISME IN DE ACHTERHOEK

VERSTERKEN DOOR BETERE KWALITEIT

Dankzij LEADER Achterhoek is het toerisme in de regio sterk verbeterd. Er zijn verrassende projecten ontstaan, zoals apps en interactieve ervaringen die bezoekers vermaken en informeren. Vier VVV-kantoren zijn op zeer moderne wijze ingericht om toeristen beter te helpen. Ook is er veel aandacht voor het behoud van historische plekken, die op een moderne manier worden gepresenteerd om ook jongeren aan te spreken en de toekomst van musea veilig te stellen. Trots zijn we op de Silo Art Tour. Het idee voor dit bijzondere project bloeide op tijdens een inspirerende reis van de Lokale Actie Groep (LAG) naar Zweden in 2019 en leidde tot iets unieks in de Achterhoek. De indrukwekkende kunstwerken op de silo's brengen niet alleen kleur in het landschap, maar verbeelden ook het verhaal van de agrarische roots van de Achterhoek, die de gemeenschappen verbindt.

33. OPEN KASTELENPARK VORDEN

Open Kastelenpark Vorden geeft het toerisme in en om Vorden een kwaliteitsimpuls. Door samen te werken en het aanbod te bundelen presenteren de acht Vordense kastelen zich als Kastelenpark Vorden. De belangrijkste vernieuwing is het tot leven brengen van de prachtige verhalen over het gebied. De levendige verhalen over de fraaie kastelen maken van Vorden een toeristische trekpleister.

Dit jaagt de economische activiteiten in dit gebied aan. Inmiddels is de oudste bewegwijzerde fietsroute van Nederland, de 8-kastelentocht, vernieuwd. Naast een splinternieuwe verhalen-app zijn er ook twee informatiezuilen, een vernieuwde 8-kastelengids en een kastelenboekje gemaakt. Alles bij elkaar geeft dit de geïnteresseerde fietser en wandelaar een goed beeld van hoe de Vordense kastelen zijn ontstaan, wie de kastelen bevolkten en hoe het leven hier was.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Vorden
Aanvrager:	Stichting Van Vorden Voor Vorden
Subsidie LEADER:	€74.244
Waarvan gemeente(n):	€37.122
Jaartal:	2017

34. GEBIEDSAPP WINTERSWIJK-VREDEN

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk-Vreden
Aanvrager:	Stichting Winterswijk Marketing
Subsidie LEADER:	€55.007
Waarvan gemeente(n):	€27.503
Jaartal:	2017
Website:	100procentwinterswijk.nl

Stichting Winterswijk Marketing vroeg LEADER-subsidie aan om een toeristische gebiedsapp te ontwikkelen voor het grensgebied Winterswijk-Vreden. De app biedt de bezoeker toegang tot uitgebreide, multimediale informatie over interessante locaties, inclusief roumogelijkheden. De gratis app heet *Winvred* en is te downloaden via de *App-store* en *Google Play*. De app is een digitale boekenplank met boeiende verhalen over het gebied tussen Winterswijk en Vreden. Onderweg kom je *points of interest* tegen, interessante locaties.

Op de app krijg je audio aangeboden, kun je een tekst lezen of een video bekijken. Een van de doelen van de app is om het verkeer over de grens te stimuleren. Daarom is de app zowel in het Nederlands als het Duits en gaan veel verhalen over grensoverschrijdende thema's. Bij sommige verhalen zijn ook interactieve *augmented reality* (AR) elementen beschikbaar. Wie wil er nou geen selfie maken met een digitale flamingo uit het Zwillbrocker Venn?

35. REALISATIE UITLOOPGEBIED GAANDEREN

De stichting Buur maakt Natuur uit Doetinchem creëert nieuwe natuurgebieden door grond aan te kopen met donaties. Dankzij LEADER is in 2017 5,7 hectare grond verworven in Gaanderen, genaamd de Watertap, en omgevormd tot een oorspronkelijke rivierduin. Hier is een onbewaakte spoorwegovergang afgesloten en het Möllepad aangelegd, dat onder andere aansluit op bestaande wandelroutes. Het gebied, deels zandduin en deels natuurakkers met regeneratief graan, is een aantrekkelijke toevoeging voor wandelaars en Gaandernaren.

Het nieuwe uitloopgebied versterkt de sociale cohesie in Gaanderen; een werkploeg monitort wekelijks de natuurontwikkeling, waarbij onder andere levendbarende hagedissen en kamsalamanders zijn ontdekt. De levendbarende hagedis is een kenmerksoort die gedijt in gunstige omgevingen. Dit initiatief stimuleert betrokkenheid en de biodiversiteit in het gebied en biedt waardevolle natuurbeleving aan omwonenden.

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Gaanderen
Aanvrager:	Stichting Buur Maakt Natuur
Subsidie LEADER:	€36.794
Waarvan gemeente(n):	€18.397
Jaartal:	2017
Website:	buurmaaktnatuur.nl

36. HET LIEFDESPAD

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Ruurlo
Aanvrager:	Stichting Het Liefdespad
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€35.000
Bijdrage Waterschap:	€25.000
Jaartal:	2018
Website:	liefdespad.nl

In Ruurlo vind je het vijf kilometer lange Pad van de liefde. Dankzij LEADER Achterhoek kon Stichting Het Liefdespad een fraai wandelpad met kunstzinnige loveseats aanleggen: kunstzinnige zitobjecten die uiting geven aan de liefde. Denk daarbij aan liefde voor elkaar, voor de plek, voor het water, voor de natuur, voor het platteland, voor kunst of voor eten. Het wandelpad start vanaf De Heikamp, De Doolhof, Museum More en station Ruurlo.

Het Liefdespad is voor iedereen: voor singles, stellen, gezinnen en groepen. Kunstenaars zoals Daan den Houter, Studio Makkink en Bey (Jurgen Bey), Tijs Rooijackers, Hans van Bentem en Studio Ruwe Data creëerden kunstwerken waarmee ze een ode aan de liefde brengen. Het Liefdespad is goed toegankelijk voor jong en oud.

Het Liefdespad in Ruurlo is de winnaar van de Berkellandse Erfgoedprijs 2024.

37. BROUWHOES BIER EXPERIENCE

Het Brouwhoes Bier Experience hoort bij horecagelegenheid en museum Erve Kots. Het is een interactieve bierbrouwerij waar gasten geïnformeerd en geïnspireerd worden over het reilen en zeilen van de bierbrouwerij, onder het motto *verover je smaak*. Op het landgoed van Erve Kots staat de oudste brouwerij van de Achterhoek, waar sinds eind vorige eeuw bier wordt gebrouwen.

Om meer toeristen en een jonger publiek te trekken is de oude brouwerij omgetoverd tot een beer experience, waar de gast op een zinnenprikkelende wijze wordt meegevoerd in het proces van het bierbrouwen. De *beer experience* bestaat uit een graanveld, een vierdimensionaal doolhof, een interactieve spelruimte en de proeverij met het brouwmeesterspel. Wie de experience heeft doorlopen wordt gekroond tot brouwer van het Brouwhoes.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Lievelde
Aanvrager:	EK-FH Beheer bv
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2018
Website:	ervekots.nl/nl/brouwhoes

38. VVV INSPIRATIEPUNT GROENLO

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	VVV Oost Gelre
Subsidie LEADER:	€69.900
Waarvan gemeente(n):	€34.950
Jaartal:	2021
Website:	groenlo.nl/detail/vvv-groenlo

In Groenlo is een fraai en eigentijds VVV Inspiratiepunt neergezet dat het verhaal van de streek en de Achterhoek op een interactieve manier vertelt. De VVV is gevestigd in het voormalige stadhuis van Groenlo. In het Inspiratiepunt in Groenlo staat 'de Slag Om Grolle' centraal, het grootste 17e-eeuwse *re-enactment* evenement in Europa, waar in 2024 nog 42.000 bezoekers op af kwamen. Daarnaast wordt de bierhistorie belicht, en thema's zoals de Grolse wanten. De omgeving van Groenlo, diverse routes en toeristische producten en arrangementen komen ook aan bod.

Een VVV Inspiratiepunt komt tegemoet aan de nieuwe wensen van de gast, die storytelling, interactiviteit en beleving wil om een keuze te maken uit het brede aanbod. Samen met Achterhoek Toerisme, de gemeente Oost Gelre, de ondernemers in de toeristische sector en overige stakeholders is in Groenlo die omslag gemaakt.

39. KERKENPADEN

Dankzij LEADER-subsidie is voor het project kerkenpaden grond aangekocht en een 1,8 km lang fiets- en wandelpad met een groenstructuur aangelegd. Het pad loopt langs de Keizersbeek, inclusief een tot dan toe ontbrekende schakel in Harreveld. De routing van de nabijgelegen kerkenpaden is verbeterd en geïntegreerd in het knooppuntensysteem.

Het fietspad langs de Keizersbeek sluit aan op het doorgaande fietspad Doesburg-Bocholt, een grensoverschrijdend fietspad waardoor de ontsluiting naar het grensgebied waar LEADER-regio Bocholter-Aa acteert, is versterkt. Kerkenpaden is een gemeentegrensoverschrijdend project van Achterhoek Toerisme, samen met Stichting Kerkenpaden Sinderen, Stichting 't Olde Karrespoor De Heurne en Commissie Fietspaden van Dorpsbelangen in Harreveld. Het Waterschap Rijn en IJssel leverde ook een bijdrage aan dit project.

Gemeente:	Oude IJsselstreek, Oost Gelre, Aalten
Locatie:	Oude IJsselstreek, Oost Gelre, Aalten
Aanvrager:	Achterhoek Toerisme
Subsidie LEADER:	€60.521
Waarvan gemeente(n):	€18.736
Bijdrage Waterschap:	€11.525
Jaartal:	2020
Website:	achterhoek.nl/Kerkenpaden

40. VVV INSPIRATIEPUNT ULFT

Gemeente:	Oude IJsselstreek
Locatie:	Ulft
Aanvrager:	Stichting DRU Industriepark
Subsidie LEADER:	€75.000
Waarvan gemeente(n):	€37.500
Jaartal:	2020
Website:	vvoudeijsselstreek.nl

Rijksmonument *Het Loonbureau* maakt deel uit van het Industriepark in Ulft. In Het Loonbureau is dankzij LEADER Achterhoek een eigentijds VVV Inspiratiepunt gevestigd, dat het verhaal van de streek en de Achterhoek op een interactieve manier vertelt. In het Inspiratiepunt in Ulft staan de thema's Maakindustrie & IJzerhistorie op en rondom de Oude IJssel en De Grens centraal. Ook routes in de omgeving en de Achterhoek komen aan bod.

Het doel is om gasten en inwoners aan te zetten om meer te gaan beleven in de regio. De gast wil storytelling, interactiviteit en beleving om een keuze te kunnen maken uit het brede toeristische aanbod. Voor de opzet van het Inspiratiepunt werkten Achterhoek Toerisme, de gemeente Oude IJsselstreek, de ondernemers in de toeristische sector en overige stakeholders samen.

41. MIVA LAS VEGAS

Miva Las Vegas is een project van *No Restrictions Party Unlimited* (NRPU). NRPU zet zich in voor onbeperkte toegankelijkheid van evenementen, zoals festivals. Muziekevenementen zijn vaak slecht toegankelijk voor mensen in een rolstoel. Een blik kunnen werpen op het podium, toiletbezoek en overnachten zijn vaak moeilijk. Miva Las Vegas ging tijdens de Zwarte Cross 2019 succesvol van start met een pilot. Voorzieningen en verzorging zijn zowel op de camping – het Miva Hotel – als op het festival aanwezig.

NRPU schafte van de LEADER subsidie zorgunits en douche/toiletunits aan, om daarmee het mindervalidenhotel op te zetten. NRPU rolt met de steun van LEADER Achterhoek het Miva hotel uit naar de rest van de Achterhoek. De toekomstdroom is het verbeteren van de toegankelijkheid van sport- en muziekevenementen op landelijk niveau.

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Aanvrager: No Restrictions Party Unlimited (NRPU)

Subsidie LEADER: €120.000

Waarvan gemeente(n): €60.000

Jaartal: 2020

Website: nrpu.nl

42. VVV INSPIRATIEPUNT WINTERSWIJK

Gemeente: Winterswijk
Locatie: Winterswijk
Aanvrager: Stichting Winterswijk Marketing/VVV Winterswijk

Subsidie LEADER: €76.000

Waarvan gemeente(n): €38.000

Jaartal: 2020

Website: 100procentwinterswijk.nl

In het fraaie voormalige raadhuis van Winterswijk vind je een eigentijds VVV Inspiratiepunt dat op een interactieve manier het verhaal vertelt van de streek en de Achterhoek. In het Inspiratiepunt in Winterswijk staan de unieke plekken van Winterswijk centraal. Dit zijn het Nationaal Landschap Winterswijk, Mondriaan, het winkelcentrum, de groene grens en de Steengroeve. Deze hoogtepunten worden ook via routes, toeristische producten en arrangementen gepromoot. Het inspiratiepunt biedt een toeristische beleving met een duidelijke *couleur locale* en tegelijkertijd de sfeer van de Achterhoek. Zo wordt de lokale beleving gekoppeld aan de regio.

De gast wil storytelling, interactiviteit en beleving om een keuze te kunnen maken uit het brede toeristische aanbod. Samen met Achterhoek Toerisme, de gemeente Winterswijk, de ondernemers in de toeristische sector en overige stakeholders is in Winterswijk die omslag gemaakt.

43. KLOMPENMAKERSDORP KEIJENBORG

Tot halverwege de vorige eeuw bloeide de klompenmakers-industrie in Keijenborg en Hengelo (Gelderland), waar zowel handgemaakte als industrieel vervaardigde klompen werk en inkomen boden. Na een afname na 1960 is er sinds 2016 een heropleving van deze ambachtelijke activiteit. De rijke historie van het vakmanschap is erkend als immaterieel cultureel erfgoed en wordt gekoesterd.

Doelstelling van dit project is het positioneren van Keijenborg als hét klompenmakersdorp van Nederland, het herleven van Nederlandse tradities op een innovatieve wijze en het versterken van het DNA van de Achterhoek. Dit project draagt bij aan het toerisme, vergroting van de saamhorigheid en het geeft een impuls aan de lokale economie. Het onderscheidt zich door een interactieve ervaring aan te bieden waar bezoekers het klompenmakersambacht kunnen ervaren, ruiken, voelen en proeven op de historische locaties.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Keijenborg
Aanvrager:	Toeristisch platform Hengelo en Keijenborg
Subsidie LEADER:	€100.000
Waarvan gemeente(n):	€50.000
Jaartal:	2021
Website:	klompenmakershuus.nl

44. SILO ART TOUR ACHTERHOEK

Gemeente:	Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk
Locatie:	Achterhoek
Aanvrager:	Stichting De Gruitpoort
Subsidie LEADER:	€100.000
Waarvan gemeente(n):	€50.000
Jaartal:	2020
Website:	silootourachterhoek.nl

Toen Suzanne Ruesink, mede-eigenaar van boerderij 't Westendorp in Aalten, in Australië kennismaakte met de *Silo Art Movement*, zag ze een *Silo Art Tour* voor zich in de Achterhoek. Tijdens de reis van de LAG naar Zweden in 2019 werd dit idee concreet gemaakt. De *Silo Art Tour* is een vernieuwende toeristische attractie die de bekendheid van de Achterhoek vergroot. De partners van het Cultuur en Erfgoedpact Achterhoek, Stichting Achterhoek Toerisme, Cultuur Oost en Stichting Pak An sloegen de handen ineen voor dit project. Op meerdere locaties creëerde een *streetart*-kunstenaar een kunstwerk op een in het oog springende plek op een locatie die aan de agrarische sector gerelateerd is. Iedere Achterhoekse gemeente heeft één opvallend Silo Art Kunstwerk. De fraaie en soms gigantisch grote werken vertellen iets over de geschiedenis en de mensen van de omgeving en vormen samen een etalage voor de streekidentiteit.

De Silo Art Tour Achterhoek is een van de genomineerde LEADER-projecten voor de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2024.

45. BEZOEKERSCENTRUM KOETSHUIS

Door het koetshuis van Kasteel Slangenburg aantrekkelijker en toegankelijker te maken kunnen er meer gasten en bezoekers komen. Exploitatie is nodig om het kasteel in stand te houden: behoud door gebruik. In het koetshuis zijn een horecagelegenheid en een landgoedwinkel van kleine lokale ondernemers gevestigd. Door het koetshuis te verbouwen tot één bezoekerscentrum is de toegankelijkheid verbeterd, kan het gebouw het hele jaar door open en vormt het voorplein van het kasteel één geheel.

Dit project is goed voor de economische situatie van het gebied Slangenburg en sluit aan op de plannen voor het toerisme en recreatie van de gemeente Doetinchem. Van de LEADER subsidie is een plafond geïsoleerd, een nieuw toiletblok neergezet, nieuwe keukenapparatuur aangeschaft en er is een doorgang in een achtermuur naar de boomgaard gekomen zodat daar kleinschalige evenementen georganiseerd kunnen worden.

Door een faillissement van de aanvrager in 2023 is het plan gewijzigd. Inmiddels maakt het Koetshuis een doorstart met een nieuwe huurder.

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Slangenburg
Aanvrager:	Stichting Gastenhuis Kasteel Slangenburg
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente:	€60.000
Jaartal:	2019
Website:	kasteelslangenburg.nl

46. ACHTERHOEKS OPENLUCHTMUSEUM

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Lievelde
Aanvrager:	Bernard Weenink Stichting
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	achterhoeksopenluchtmuseum.nl

De Bernard Weenink Stichting, exploitant van Openluchtmuseum Erve Kots, revitaliseerde en herpositioneerde het museum om het toekomstbestendig te maken. Door te investeren in beleving en educatie trekt de initiatiefnemer meer bezoekers, verlengt de verblijfsduur en verhoogt de waardering van de bezoekers. Dit resulteert in een sterke business case.

Het museum herbergt een mooie collectie authentieke gebouwen en objecten. In het nieuwe museum worden de bijbehorende verhalen verteld en zijn ze beleefbaar gemaakt voor nieuwe groepen bezoekers. De focus ligt op het oude boerenleven in de Achterhoek, waarbij tevens aansluiting wordt gezocht bij de hedendaagse Achterhoekse cultuur. Het doel van dit project is om jaarlijks 30.000 bezoekers te trekken, een verrijking voor het toeristisch aanbod in de Achterhoek.

47. MUSEUM 1627

De *Slag om Grolle* heeft een groeiende belangstelling voor het verleden van Groenlo gewekt, resulterend in een ambitieus project: Museum 1627. Dit eigentijdse museum, opgezet door Stichting Stadsmuseum Groenlo en Stichting Oude Calixtus, brengt de Tachtigjarige Oorlog op een interactieve manier tot leven. Bezoekers gaan op ontdekkingstocht en krijgen historische objecten en locaties op een vernieuwende manier gepresenteerd. Animaties, games en digitale projecties brengen de gebeurtenissen uit die tijd tot leven, terwijl actuele thema's zoals vluchtelingenstromen en identiteit een brug slaan naar het heden.

Het draagvlak is groot: vrijwilligers, culturele verenigingen en de gemeente Oost Gelre ondersteunen het initiatief. Museum 1627 is behalve een historisch museum ook een ontmoetingsplek waar verleden en heden samenkomen, en waar de Achterhoek als toeristische bestemming nog sterker op de kaart wordt gezet.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Stichting Stadsmuseum Groenlo, Stichting Oude Calixtus
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	nmt.nl

48. BELEVENISBOERDERIJ KOTTEN

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk Kotten
Aanvrager:	VOF Schaapskudde en Belevenshof Achterhoek Stichting Landschapskudde Oost Achterhoek
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2023
Website:	landchapskudde.nl

In het Winterswijkse buurtschap Kotten is een bestaande boerderij omgebouwd tot Belevensboerderij, waardoor nieuwe educatieve activiteiten rondom de gescheperde schaapskudde mogelijk zijn geworden. Dit initiatief behoudt immaterieel cultureel erfgoed, aangezien het een van de laatste gescheperde schaapskuddes van Nederland betreft. De deel van de boerderij is omgevormd tot een ontvangstruimte waar workshops worden gehouden, en het omliggende erf is heringericht.

De Belevensboerderij biedt het hele jaar door onderdak aan een kudde schapen en geiten, waaronder zeldzame huisdierrassen, met hun lammeren. In de zomer trekt de rondtrekkende herder met de kudde recreanten uit de regio aan. Activiteiten omvatten wandelingen met de herder, overnachten op de minicamping naast de schaapskooi en evenementen zoals lammetjesdagen en schaapscheerdersfeesten. De Belevensboerderij is ook een waardevolle bron voor recreatieondernemers in de buurt en scholieren uit de regio.

49. OPDAT WIJ NIET VERGETEN

Het project *Opdat Wij Niet Vergeten* versterkt het toeristische en recreatieve aanbod in de Achterhoek rondom het thema WOII, met focus op intergenerationele behoeften, nationaal en internationaal. Het project is gebaseerd op het gelijknamige boek van Maarten Koudijs. Het doel is een sterkere verbondenheid met ons verleden te creëren. Opdat Wij Niet Vergeten is een interactief monument met meer dan 633 namen van omgekomen burgers, militairen en bemanningen van neergestorte vliegtuigen. Dit monument wordt ondersteund door een website en QR-codes voor interactieve toegang.

Het monument is het uitgangspunt voor tentoonstellingen, historische wandeltochten, concerten en herdenkingen. Daarnaast is een educatief programma, genaamd *Parashoot* ontwikkeld voor basisschoolkinderen. Om toerisme te bevorderen en herdenkingstoerisme te stimuleren is het monument geïntegreerd in wandel- en fietsroutes, waaronder de *Liberation Route Europe*.

Gemeente:	Oude IJsselstreek
Locatie:	Gendringen
Aanvrager:	Stichting De Moezeköttel (werkgroep OWNV)
Subsidie LEADER:	€30.000
Waarvan gemeente(n):	€15.000
Jaartal:	2022
Website:	ownv.nl/het-monument-gendringen-p7211-nl.html

50. VVV INSPIRATIEPUNT DOETINCHEM

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Doetinchem
Aanvrager:	Achterhoek Toerisme
Subsidie LEADER:	€39.430
Waarvan gemeente(n):	€19.715
Jaartal:	2023
Website:	vvvdoetinchem.nl

Het voormalige postkantoor van Doetinchem huisvest de VVV, de bijzondere horecazaak Het Borghuis en het Stadsmuseum. Door een deel van het museum toe te voegen aan de VVV is er meer ruimte ontstaan voor inspiratie over de omgeving, wat zowel het museum als de VVV versterkt. Het Inspiratiepunt in Doetinchem richt zich op vier centrale gebieden: het cultuurkwartier, het winkel- en uitgaanscentrum, het buitengebied - met Gaanderen, Wehl, Slangenburg, et cetera - en de Oude IJssel.

Deze unieke plekken worden ook via routes, toeristische producten en arrangementen gepromoot. Hierbij spelen typisch Doetinchemse producten, voetbalvereniging De Graafschap en historische verhalen een rol, met achtergrondinformatie en concrete tips om zelf te ervaren. Ook worden routes en de Achterhoek behandeld op een aparte wand. Zo wordt de lokale beleving gekoppeld aan de regio.

51. STOOMHOUTZAGERIJ NAHUIS

Stoomhoutzagerij Nahuis, een museum in Groenlo, is dankzij een transformatietraject klaar voor de toekomst. De historische *Cornwall*-stoomketel is na uitgebreid onderzoek goedgekeurd en teruggeplaatst in het gerenoveerde ketelhuis. Hierdoor blijft dit unieke erfgoed behouden en is de aanschaf van een nieuwe ketel overbodig geworden. Naast het behoud van de ketel richtte het museum zich op het verbeteren van de storytelling en het gebruik van moderne presentatietechnieken, zoals *mixed reality*, om de geschiedenis op een levendige manier over te brengen.

Dit gebeurde in samenwerking met onderwijsinstellingen en culturele organisaties, waaronder GOLS - ook een LEADER project - en Monumentenwacht. De bouwkundige aanpassingen, zoals de toegankelijkheid voor rolstoelgebruikers en het herstel van de schoorsteen, zijn voltooid. Dankzij deze ontwikkelingen, waaronder de terugkeer van de historische ketel, is het museum klaar om zowel trouwe als een nieuwe groep jeugdige bezoekers een rijke en authentieke erfgoedervaring te bieden.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Stichting Stoomhoutzagerij Nahuis
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2023
Website:	stoomzagerij.nl

52. HEERLIJCKHEID BREDEVOORT

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Bredevoort
Aanvrager:	Vereniging Bredevoorts Belang
Subsidie LEADER:	€44.817
Waarvan gemeente(n):	€11.204
Jaartal:	2023
Website:	bredevoort.nu/zien-doen/ vestingspark-st-bernardus

Het project *Heerlijkheid Bredevoort: naar een uitnodigend ensemble in Bredevoort* maakte het historische Vestingspark St.-Bernardus vanuit het stadscentrum van Bredevoort toegankelijk. Het groene rijksmonument en ook het terras van Boutique Hotel Brasserie de Heerlyckheid zijn bereikbaar gemaakt voor recreanten en toeristen. Deze kwalitatieve ontsluiting versterkt het erfgoed en de economie van Bredevoort, wat bijdraagt aan de leefbaarheid van de vestingstad.

Het Vestingspark St.-Bernardus, gelegen langs de stadsgracht in het centrum, is belangrijk cultureel erfgoed. Het park bevat restanten van verdedigingswallen en religieus erfgoed. Door de renovatie van het park in 2015/2016 zijn de contouren van de vestingwerken weer zichtbaar. Door het project is ook de leefomgeving voor de bewoners van de aanliggende appartementen verbeterd.

53. UITBREIDING SPOORZONE

Het project *Uitbreiding Spoorzone* richt zich op verschillende initiatieven om het historische spoorwegverleden van Groenlo tot leven te brengen. Allereerst is er 200 meter bij het bestaande spoor gekomen, inclusief een wissel en zijspoor. Daarnaast is het terrein omgevormd tot een parkachtige omgeving met een informatief looppad. Het hoogtepunt van het project is de gerestaureerde Donderbus-wagon, die is uitgerust met een *virtual reality*-ervaring. Hiermee wordt zowel het oude *emplacement* van Groenlo als het industriële verleden tot leven gebracht tijdens een virtuele treinrit.

Vanaf 2025 is het stichtingsterrein als Museum GOLS opengesteld voor publiek, waarmee het historische erfgoed van de GOLS-lijn en het industriële verleden van Groenlo op museale, beeldende en interactieve wijze beleefd kan worden.

Gemeente:	Oost Gelre
Locatie:	Groenlo
Aanvrager:	Stichting GOLS Station Groenlo
Subsidie LEADER:	€54.706
Waarvan gemeente(n):	€27.353
Jaartal:	2023
Website:	stationgroenlo.nl

THEMA 4 | FOOD

HEERLIJCKHEID VAN DE ACHTERHOEK

KATALYSATOR VOOR NIEUWE INITIATIEVEN, INNOVATIES EN SAMENWERKING

Binnen het food-thema zijn diverse projecten opgezet om Achterhoekse inwoners, scholen, boeren en andere voedselproducenten te ondersteunen in hun inzet voor gezonde, duurzame voeding. Daarnaast worden nieuwe verdienmodellen ontwikkeld en stimuleren we de waardering voor vakmanschap en streekproducten. Dit heeft geleid tot een community van mensen die actief samenwerken aan initiatieven zoals workshops over gezond eten en koken, gastlessen op scholen en evenementen. De projecten richten zich ook op het tegengaan van voedselverspilling en besteden veel aandacht aan dierenwelzijn. Daarnaast vervult voedsel een belangrijke sociale functie. Het netwerk biedt activiteiten voor vrijwilligers, mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, statushouders en mensen die dagbesteding nodig hebben. Zo zijn verschillende organisaties betrokken geraakt, zoals toeristische instanties, de GGD, gemeenten, zorg- en onderwijsinstellingen. Al deze initiatieven komen samen binnen Platform Achterhoek Food, met de ambitie om de meest vitale en gezonde regio van de EU te worden.

54. VLOERMOUTERIJ MASTERVELD

Winterswijk-Ratum is dankzij LEADER Achterhoek een unieke ambachtelijke vloermouterij rijker geworden. Voor het brouwen van bier is gemoute gerst nodig. Voorheen waren er in Nederland alleen hele grote mouterijen beschikbaar, waar enorme hoeveelheden graan vanuit de hele wereld worden gemout voor grote bierbrouwers.

Door de groeiende populariteit van streekbieren ontstond er vraag naar een vloermouterij die kleinere hoeveelheden kan vermouten. Dankzij Vloermouterij Masterveld kunnen kleine bierproducenten bier maken met heerlijk gemout Achterhoekse graan. Dit biedt kleinschalige akkerbouwers en brouwers en distilleerderijen nieuwe kansen. Door de vloermouterij kunnen liefhebbers genieten van streekbier dat volledig afkomstig is uit de Achterhoek. Diverse partijen zijn betrokken bij dit initiatief, waaronder akkerbouwers, molenaars, brouwerijen en de lokale horeca. De vloermouterij draagt bij aan de biodiversiteit in het Achterhoekse landschap door afzet te bieden aan regionale graantelers.

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk-Ratum
Aanvrager:	Mts D.J. Legters en L.A. Legters-Te Paske
Subsidie LEADER:	€48.750
Waarvan gemeente(n):	€24.375
Jaartal:	2017
Website:	vloermouterijmasterveld.nl

55. ACHTERHOEKSE SAPPERS

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Winterswijk

Locatie:	Achterhoek
Aanvrager:	Achterhoekse SapPers
Subsidie LEADER:	€49.750
Waarvan gemeente(n):	€24.875
Jaartal:	2017
Website:	achterhoeksesappers.nl

De Achterhoekse Sappers is een foodproject dat voedselverspilling tegengaat door overtollig fruit te verwerken tot smaakvolle streekproducten. De sappers komt op afspraak langs op Achterhoekse erven en andere locaties en perst ter plekke het (val) fruit van boomgaarden, al dan niet in de mix met fruit en groenten zoals aardbei en bieten. Het levert heerlijke, gezonde en houdbare sappen, puree of smoothies op. In 2017 kreeg de Achterhoekse Sappers een bijdrage van LEADER Achterhoek voor de aanschaf van een spiraalfilterpers, een mobiele pers waar geen zuurstof bij komt tijdens het persen. Voedingsstoffen en vitamines blijven hierdoor beter behouden.

In 2022 perste de sappers 68.000 liter sap. Vroeger lag het fruit te verrotten in de boomgaard, nu laten mensen er lekker sap van maken. Nieuw is ook het persen van yaconwortels, ook wel appelwortel genoemd.

56. NELS PROEFTUIN

Natuurmonumenten vond met hulp van LEADER Achterhoek een passende bestemming voor Het Keunenhuis, een Rijksmonumentale boerderij uit 1908 in het Winterswijkse buurtschap Woold. De boerderij is omgetoverd tot een culinair proflokaal voor chefkok Nel Schellekens en haar *no waste*-kooktechnieken. De landelijk bekende chefkok Nel Schellekens experimenteert en creëert, geeft workshops en bijspijkersessies voor koks en consumenten, en leert scholieren smakelijke gerechten te maken van *gered voedsel* – producten die anders zouden worden weggegooid.

Gasten ontvangt ze aan haar proeverijtafel, waar ze genietbare gerechten bereidt met ingrediënten direct van lokale boeren en voedselproducenten. Haar filosofie is duidelijk: ze gooit niets weg en kookt *van kop tot kont* en met *mannenvlees*. Haar locatie omvat een keuken, spoelkeuken, workshopruimte en een restaurantgedeelte met haar kenmerkende *kookaltaar*, waarachter ze gasten vertelt over haar missie en de unieke smaken van Achterhoekse producten.

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk Woold
Aanvrager:	Natuurmonumenten/ NelSchellekens
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2018
Website:	keunenhuis.nl

57. ACHTERHOEK ARK VAN HOOGSTAMFRUIT

Gemeente:	Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Winterswijk
Locatie:	Achterhoek
Aanvrager:	Stichting Landschapsbeheer Gelderland
Subsidie LEADER:	€97.461
Waarvan gemeente(n):	€48.731
Jaartal:	2018
Website:	slgelderland.nl

Hennie Rossel's bomenrassencollectie is uniek en omvat meer dan 350 rassen hoogstamfruitbomen, behouden voor de Achterhoek. Deze collectie, gezien als cultureel werelderfgoed, is door jarenlange enting opgebouwd en verspreid over ruim 100 collectieboomgaarden bij particulieren. Dankzij LEADER is de collectie gedigitaliseerd en opgenomen in een GIS-systeem.

Vrijwilligers van de Hoogstambrigade, getraind door Landschapsbeheer Gelderland, helpen met snoeien. Daarnaast is kennis over determinatie gedeeld met vrijwilligers en boomkwekers. Dit levende erfgoed heeft als doel kennis over te dragen, gebundeld in het boek *Rossel Collectieboomgaarden*, met een beschrijving van 15 appel- en perenrassen, plus informatie over boomgaarden, fruitheggen en recepten.

58. RAKEN MET SMAKEN

Food-designer Katja Gruijters onderzocht de geschiedenis en huidige eetcultuur van streekproducten in de Achterhoek. Haar bevindingen vertaalde ze in het projectplan *Raken Met Smaken*, dat de innovatieve en duurzame potentie van de agro- en foodsector in de Achterhoek benadrukt. Het project wil producenten en consumenten dichterbij elkaar brengen en bij hen bewustwording en verduurzaming stimuleren.

Raken Met Smaken begon met een spectaculair event, waar Achterhoekse producten en hun producenten centraal stonden in een informatieve expositie, een creatieve markt en een innovatieve proeverij met workshops. Vervolgens vond er elke maand in een andere gemeente een reizende proef- en belevingsactiviteit plaats, afgestemd op lokale bedrijven en producten.

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Aanvrager: Cultuur en Erfgoedpact Achterhoek 2017-2020

Subsidie LEADER: €55.000

Waarvan gemeente(n): €27.500

Jaartal: 2018

Website: katjagruijters.nl/projecten/farmfoodfamily

59. DUURZAAM SAMEN DE TOEKOMST IN

Gemeente: Winterswijk
Locatie: Winterswijk Woold
Aanvrager: Bert Kots en Lars Boer
Subsidie LEADER: €120.000
Waarvan gemeente(n): €60.000
Jaartal: 2019
Website: brommels.nl

Met steun van LEADER heeft geitenkaasmakerij De Brömmels een nieuwe kaaskathedraal gebouwd: een moderne, duurzame kaasmakerij waar bezoekers door ramen het productieproces kunnen volgen. De Brömmels bewijst dat kleinschalige landbouw winstgevend kan zijn en dient als inspiratie voor andere agrarische ondernemers. Dankzij de nieuwbouw kan kennis over zuivelbereiding optimaal worden gedeeld.

Met de melk van hun Bonte Melkgeiten – een zeldzaam Nederlands huisdierenras - produceert De Brömmels jaarlijks zo'n 80.000 liter melk. De kaasmakerij biedt ook ruimte aan buurboeren om kleinschalig te beginnen en hun melk te verwaarden tot kaas. Inmiddels wordt hier schapen-, koe- en buffelkaas geproduceerd door startende kaasmakers.

60. STADSBOERIN DOETINCHEM

Stadsboerin Doetinchem creëerde, samen met vrijwilligers, een groene sociale huiskamer op het terrein van de voormalige gevangenis De Kruisberg. Dit initiatief verbindt mensen, natuur en voedselherkomst door gezamenlijk tuinieren, koken en eten, en biedt ruimte voor kennisuitwisseling. Activiteiten zijn onder meer een aanschuiftafel, workshops en lezingen over betaalbaar en gezond koken, educatieve programma's voor basisschoolkinderen en toeristische arrangementen. Stadsboerin werkt samen met lokale partners en levert ook ontbijt voor scholieren. Dankzij LEADER kon de capaciteit vergroot worden, met investeringen in de uitbreiding van moestuinen, koeling en een elektrische bus voor vervoer. Het project draait grotendeels op vrijwilligers en richt zich op duurzame groei met langdurige impact op de gemeenschap en natuur.

Stadsboerin Doetinchem won de prestigieuze Europese Aria-prijs 2023 en is een van de genomineerde LEADER-projecten voor de Gelderse prijs voor ruimtelijke kwaliteit 2024.

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Doetinchem buitengebied
Aanvrager:	Stichting Stadsboerin Doetinchem
Subsidie LEADER:	€104.332
Waarvan gemeente(n):	€52.166
Jaartal:	2020
Website:	stadsboerindoetinchem.nl

61. DE GOED GEVULDE SPAARVARKENS

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Halle
Initiatiefnemer:	Inge Vleemigh
Subsidie LEADER:	€74.160
Subsidie gemeente(n):	€37.080
Jaartal:	2020
Website:	degoedgevulde.nl

In het project de Goed Gevulde Spaarvarkens *upcyclen* de varkens van Inge Vleemigh lokale reststromen als oud brood, fruit met een plekje, kaaswei en bierborstel tot (h)eerlijk Streekvlees. Dankzij LEADER kon de onderneming een grote stap maken richting een 100% circulaire varkenshouderij. De varkens van De Goed Gevulde zijn een kruising tussen wild zwijn en Duroc-varken, ze leven buiten in familiegroepen.

De varkens leveren ambachtelijke producten die worden afgezet via de webshop en lokale restaurants. Doel van dit project is kennis verspreiden en dit project kopieerbaar maken. De Goed Gevulde Spaarvarkens werkt samen met lokale bedrijven en organisaties. Met hulp van de LEADER-bijdrage kon De Goed Gevulde de varkensweides uitbreiden en de vleesafzet vergroten. Ook werd de sociale werkplaats uitgebreid, kwam er duurzame verwarming en werd een elektrische bus aangeschaft.

62. HORECA TALENTENDAGEN

De Horeca Talentendagen in het DRU Industriepark in Uft, een jaarlijks terugkerend tweedaags evenement van de Stichting Horecatalent Achterhoek, ging dankzij LEADER Achterhoek een nieuwe fase in. Het evenement gaat verder onder de naam Achterhoek Kookt. *Achterhoek Kookt* is er voor iedereen die talent heeft voor koken en horeca. Voor het aanstormende horecatalent, de hobbykok, de gastvrouw en natuurlijk de chefkok die op zoek is naar al het moois uit de Achterhoek.

Bij Achterhoek Kookt is werken met duurzame, regionale producten en volgens duurzame principes - seizoen, geen voedselverspilling, meer groenten- een vanzelfsprekendheid. Kennis, vakmanschap en bewustzijn zijn op een aansprekende manier op een hoger plan gebracht door workshops, combinaties van producenten en horeca, aansprekende chefs, een pop-up restaurant en debat.

Gemeente: Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek, Winterswijk

Locatie: Achterhoek

Aanvrager: Stichting Horecatalent Achterhoek

Subsidie LEADER: €59.728

Waarvan gemeente(n): €29.864

Jaartal: 2020

Website: achterhoekkookt.nl

63. BOEREN 2.0

Gemeente: Aalten, Oude IJsselstreek
Locatie: De Heurne, Uft, Silvolde
Aanvrager: Smits Groentekwekerij VOF, Maatschap Steverink, Slaege Edelkraft

Subsidie LEADER: €70.000

Waarvan gemeente(n): €35.000

Jaartal: 2021

Website: groentekwekerij-smits.nl

Nieuwe gewassen en meer plantaardig, regionaal voedsel vormen een uitdaging. Voor het LEADER-project Boeren 2.0 bundelden Groentekwekerij Smits, Landbouwbedrijf De Slaege en Edelkraft hun krachten en ontwikkelden een vruchtwissel-landbouwsysteem voor de Achterhoek. Dit systeem breidt het agrarische bouwplan uit met eiwitrijke gewassen voor menselijke consumptie, zoals pompoenpitten en droogbonen, wat bijdraagt aan de eiwittransitie. De pompoenpitten en bonen zijn populair en vormen de basis voor nieuwe recepten en eetgewoonten.

De ondernemers zien hierin nieuwe kansen voor de sector en regio en werken aan de ontwikkeling van een innovatief teeltsysteem met passende oogstmachines. Ook investeren ze in plantaardige streekproducten en kennisverspreiding. In samenwerking met het Graafschap College en regionale chefkoks is een receptenboek ontwikkeld voor gerechten met bonen, genaamd *Achterhoeks Bonenboek*. Het boek is te downloaden op de website Achterhoekfood.nl.

64. KRUIDENHOF TE MALLUM BIO

Het project *Kruidenhof Mallum* van de Stichting Kruidentuin Eibergen kreeg de naam BIO, wat staat voor Blijvend In Ontwikkeling. De Kruidenhof is een verborgen paradijsje, gelegen in het beschermd dorpsgezicht van de Mallumse Molen en naaste omgeving. Het bestuur heeft met ondersteuning van LEADER de zichtbaarheid en aantrekkingskracht van de Kruidentuin op bezoekers vergroot door het voorterrein aantrekkelijker in te richten, passend binnen het beschermde dorpsgezicht van Mallum.

De tuin en het bezoekerscentrum zijn verbeterd en verduurzaamd, daarnaast is het programma op gebied van groen, natuur, kunst, cultuur, educatie en informatie uitgebreid. Kruidenhof BIO Mallum koerst aan op méér bezoekers en nieuwe doelgroepen - in het bijzonder kinderen in de basisschoolleeftijd. Er is dagopvang voor volwassenen die meehelpen in de tuin. Ook is er educatie op het gebied van kruiden als bestanddeel van verantwoorde voeding.

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Mallum
Aanvrager:	Stichting Kruidentuin Eibergen
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	kruidenhof-te-mallum.nl

65. AMBACHTELIJKE EDUCATIEVE KAASMAKERIJ

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Halle
Aanvrager:	VOF Boerderij Ruimzicht
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	boerderijruimzicht.nl

Een ambachtelijke, educatieve kaasmakerij op Boerderij Ruimzicht draagt bij aan educatie, optimalisatie en uitstraling van natuurinclusieve landbouw. De aandacht die het bedrijf als pionier sinds 1996 geeft aan sociale, economische en ecologische thema's en de toepassing daarvan in de praktijk, geven een doorkijk naar een toekomstbestendig landbouwsysteem. Boerderij Ruimzicht is een gecertificeerd biodynamisch (BD) landbouwbedrijf. BD-landbouw heeft vergaande doelstellingen op het gebied van natuur, milieu en dierenwelzijn.

Met de kaasmakerij en een nieuw soort kaas (roodschimmel) werkt Boerderij Ruimzicht verder aan de inrichting en demonstratie van een florerend en natuurinclusief landbouwsysteem. Met dit project zijn de volgende stappen gezet: de bouw van een kaasmakerij met kaaskelder, het opstellen van een educatieprogramma in samenwerking met Achterhoekse onderwijsinstellingen als Graafschap College en Zone College en het aanbieden van workshops ambachtelijk kaasmaken.

66. ACHTERHOEKSE ANGUS EXPERIENCE

Het project *Achterhoekse Angus Experience* geeft invulling aan kringlooplandbouw en resulteert in bewustwording over de consumptie van vlees uit de melkveehouderij. In dit project wordt kalveren zoveel mogelijk benut voor rundvlees en geproduceerd met aandacht voor dier, mens, natuur en omgeving. Het gaat om kalveren die geboren zijn, opgroeien en leven in de Achterhoek, in samenwerking met buurboeren, zichtbaar voor de consument en de toerist. Bij De Steenoven worden een deel van de melkkoeien gekruist met Black Angus stieren. Deze kalveren gaan niet naar de kalfsvleesindustrie. Ze kunnen in alle rust liggen in de speciale stal en in de weideperiode de graslanden van boeren en particulieren begrazen of lopen in natuurgebieden.

Het smakelijke, duurzaam geproduceerde rundvlees wordt afgezet aan particulieren en horeca. Door dit project ontstaat een netwerk dat de lokale economie een impuls geeft. Binnen het project Achterhoekse Angus Experience wordt geïnvesteerd in natuur, landschap en biodiversiteit op eigen grond en grond van particulieren.

Gemeente:	Bronckhorst
Locatie:	Hummelo
Aanvrager:	VOF de Steenoven
Subsidie LEADER:	€120.000
Bijdrage gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	ijsvandesteenoven.nl

67. AMBACHTELIJK VLEESBEDRIJF DE HOEVE

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Eibergen
Aanvrager:	Ambachtelijk Vleesbedrijf De Hoeve
Subsidie LEADER:	€120.000
Bijdrage gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2021
Website:	vleesbedrijfdehoeve.nl

Met dit project levert Vleesveeboerderij Reinders een bijdrage aan het vakmanschap en aan de versterking van de Achterhoekse voedselketen. Het project omvat de realisatie van een zichtbare, duurzame productie- en vleesverwerkingsruimte, waar het verwerkingsproces van de dieren te zien is. In deze ruimte, die geschikt is voor vijftien mensen, worden mensen uit de horeca, vakopleidingen en scholen, toeristen en overige belangstellenden geïnformeerd over de productie van duurzaam, Achterhoekse vlees uit de korte keten. Ze bieden tevens ruimte voor het verwerken van dieren van particulieren en kleinschalige veehouderijen, de zogenaamde huisslacht.

De initiatiefnemers hopen in een later stadium een eigen duurzaamheids-/welzijnskeurmerk te realiseren. Er wordt ingezet op educatie en *e-learning* in samenwerking met Achterhoekse onderwijsinstellingen, waaronder de koksopleiding van het Graafschap College. Het doel is bewustwording creëren over de productie van duurzamer vlees in de Achterhoek.

68. STADSLANDBOUW DOETINCHEM

Als onderdeel van het project Buitenplaats herontwikkelde Stichting Groenkamer een deel van Park Ruimzicht voor stadslandbouw, waardoor een fysieke verbinding tussen stad en platteland ontstond. Het project omvat de ontwikkeling ca 7.500 m² grond tot stadslandbouw. De Buitenplaats is een toegankelijke plek waar lokaal, gezond en lekker eten voor iedereen beschikbaar is, en waar mensen onder andere leren duurzaam met voedsel om te gaan. Het project speelt in op uitdagingen rond duurzaamheid, voedselproductie, klimaatadaptatie, biodiversiteit en gezondheid door de verbinding tussen stad en platteland te herstellen.

Het omvat de ontwikkeling van een moestuin, voedselbos, park, kas, *eco-lodges* en educatieve voorzieningen. Activiteiten omvatten educatie, teelt, verkoop, distributie, sociale activiteiten en gastronomie en het versterken van het lokale ecosysteem. Dit initiatief streeft naar meer kennis over regionaal voedsel, een beter *food*-aanbod, een sterkere stad-plattelandverbinding en de promotie van de Achterhoek als foodbestemming. Kennis wordt gedeeld met e-learning voor de koksopleiding van Graafschap College.

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Doetinchem
Aanvrager:	Stichting Groenkamer
Subsidie LEADER:	€120.000
Waarvan gemeente(n):	€60.000
Jaartal:	2023

69. STADSTUIN WINTERSWIJK

Gemeente:	Winterswijk
Locatie:	Winterswijk
Aanvrager:	Bijzonder Gewoon BV
Subsidie LEADER:	€110.000
Waarvan gemeente(n):	€55.000
Jaar:	2021
Website:	dorpsakker.nl

De Dorpsakker in Winterswijk is een biologische groenten- en fruitwekerij op 0,67 hectare grond, met een kas, een winkel en in de boerderij een restaurant met een bakkerij. Op een fraaie locatie aan de rand van Winterswijk biedt de Stadstuin een ontwikkelingsplek voor mensen die aan de zijlijn staan of die gewoon hun talenten willen ontdekken.

Ook vrijwilligers zijn er welkom. Van de LEADER-gelden is onder meer een gebruikte kas geplaatst. Dit initiatief is één van de pijlers onder de gebiedsontwikkeling van Park Achterhoek. De Stadstuin is een tuin waar onder deskundige begeleiding de zelfredzaamheid, het zelfvertrouwen en de sociale vaardigheden van de deelnemers groeit. De stadstuin is tevens een groen rust- en recreatieoord voor Winterswijkers, Achterhoekers en toeristen.

70. ZUIVELEXPERIENCE SUZIE'S FARM

In de Achterhoek kennen velen Melkveebedrijf Ruesink in Aalten. Met dit project zette initiatiefnemer Suzanne Ruesink een nieuw businessmodel op: duurzame bedrijfsvoering, gericht op de lokale voedselketen en binding met de consument door educatie en kennisuitwisseling. De LEADER-bijdrage is aangevraagd voor de *Achterhoekse Zuivelexperience*. Naast de afzet van Beter Leven 1 ster melk, zette Suzanne een eigen echt Achterhoekse zuivellijn op, met nieuwe, duurzaam geproduceerde zuivelproducten. De zuivelproducten worden verkocht in een eigen boerderijwinkel en bij de landwinkels van collegaboeren.

De Achterhoekse consument kan het productieproces volgen in de nieuwe *zuivelexperience*-ruimte. Ook kunnen ze zelf zuivelproducten zoals boter, verse kaas en roomijs maken. Er zijn *workshops*, proeverijen, productontwikkelingen en gastcolleges. Voor de educatie is er samenwerking met Graafschap College en Achterhoekse koksopleiding. Dit project levert een betere verbinding op tussen boer, duurzaam, lokaal geproduceerd voedsel en consument.

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Aalten
Aanvrager:	Suzie's Farm B.V
Subsidie LEADER:	€58.040
Waarvan gemeente(n):	€29.020
Jaartal:	2022
Website:	suziesfarm.nl

71. DE BIOTUIN VAN DOETINCHEM

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Wehl
Initiatiefnemer:	Mts. A.G. Smeenk en W. Kraaij
Subsidie LEADER:	€80.000
Waarvan gemeente n):	€40.000
Jaar:	2021
Website:	kleinbroekhuizen.nl

Wilma Kraaij en Erik Smeenk, eigenaren van biologische tuinderij Klein Broekhuizen, zijn de initiatiefnemers van het project De Biotuin van Doetinchem. Zij willen de biodiversiteit bevorderen, voedselverspilling voorkomen en het aanbod in de korte keten vergroten. Wilma en Erik ontwikkelden een broedplaats ter promotie van het biologisch product in de Achterhoek. De oude deel van een boerderij is omgetoverd tot een ontmoetingsplek met workshop- en educatieruimte, een keuken voor verwerking van restproducten en een winkel. In de broedplaats is ruimte voor mensen met interesse voor gezond biologisch voedsel, (jonge) mensen die hun dromen laagdrempelig willen opstarten, vrijwilligers en mensen die willen reïntegreren.

Scholieren van de koksopleiding kunnen zich er verdiepen in het productieproces. Voor dit project kreeg het bedrijf een nieuwe landschappelijke inrichting. Kennis wordt gedeeld via een *e-learning* voor de koksopleiding van het Graafschap College.

72. DE LAVEILOODS

De initiatiefnemer van HertenHoeve de Lavei wil met zijn bedrijf een uniek streekproduct, het Achterhoekse natuurinclusieve edelhert, verder ontwikkelen en optimaal verwaarden. Op het monumentale erf combineert hij zijn passie voor duurzaamheid en het behoud van het Achterhoekse coulisselandschap. De edelhertenhouderij vormt hierbij het hart van het bedrijf, waarbij de voeding uit het landschap zorgt voor onderscheidende vleessmaken.

Met steun van LEADER Achterhoek is een inspirerende en comfortabele belevingsruimte gerealiseerd voor rondleidingen, vergaderingen, educatie en (kook)workshops. Daarnaast zijn er nieuwe toeristische arrangementen en samenwerkingen binnen de voedselketen ontwikkeld.

Gemeente:	Berkelland
Locatie:	Geesteren
Aanvrager:	Hertenhoeve De Lavei
Subsidie LEADER:	€100.000
Waarvan gemeente(n):	€25.000
Jaartal:	2023
Website:	delavei.nl

73. GEZOND HET JAAR ROND

Gemeente:	Doetinchem
Locatie:	Doetinchem en Slangenburg
Aanvrager:	Stichting Stadskamer
Subsidie LEADER:	€60.000
Waarvan gemeente(n):	€30.000
Jaartal:	2023

Dankzij het project Gezond het Jaar Rond krijgen 125 Doetinchemmers in de Stadskamer, bij WerkRaat en in Zorgboerderij Slangenburg dagelijks een bord vol lekker, betaalbaar en gezond eten. Het eten wordt zoveel mogelijk gemaakt van reststromen van regionale producenten. Met dit project willen projectleider Arthur Dammers en kok Tom Lenting een levensvatbare keten opzetten, waardoor gezond voedsel in de Achterhoek een basisvoorziening wordt. Voor iedereen!

De koks van de Stadskamer, WerkRaat en Zorgboerderij Slangenburg trekken de kar en zoeken samenwerking met regionale ketens. Door het project krijgen mensen niet alleen gezond(er) voedsel, ze kunnen er ook leren koken of als dagbesteding meehelpen in de keuken. Op termijn hopen de initiatiefnemers 250 maaltijden per dag te serveren. Eten gaat verder dan alleen een gezonde maaltijd. Het is ook sociaal en het zorgt voor verbinding, en dat maakt blij.

THEMA | SAMENWERKINGSPROJECTEN

Samenwerken is een van de pijlers van de LEADER-aanpak. De 'L' van LEADER staat niet voor niets voor *Liaisons*, een Frans woord dat Verbindingen betekent. Door samen te werken, kunnen krachten worden gebundeld, kunnen we van elkaar leren en elkaar inspireren.

De regio Achterhoek staat voor uitdagingen zoals vergrijzing en een veranderende relatie tussen stad en platteland. LEADER Achterhoek draagt actief bij aan het aanpakken van deze vraagstukken door samenwerking te stimuleren binnen de regio, met naburige gebieden en internationale partners. Door kennis en middelen te bundelen, werken ze samen. Het doel van deze samenwerkingen is om niet alleen regionale projecten te realiseren maar ook om bewustwording te creëren rondom gedeelde problematieken. Door gezamenlijk op te trekken kan LEADER Achterhoek een brede impact realiseren. In dit hoofdstuk presenteren we twee samenwerkingsprojecten die hieruit zijn voortgekomen. Een grensoverschrijdend project tussen Nederland en Duitsland bevordert de banden tussen lokale gemeenschappen, terwijl een ander project de Achterhoek als toonaangevende foodregio profileert door lokale producenten en boeren te verbinden in duurzame voedselketens. Samen laten deze projecten zien hoe samenwerking bijdraagt aan een levendige, weerbare regio met een sterke verbinding naar de toekomst.

74. DINXPERIENCE

DinXperience had als doel om in mei 2020 de grensoverschrijdende samenwerking tussen de dorpen Dinxperlo en Suderwick te vieren, in het kader van 75 jaar vrijheid. De grensregio heeft een gedeelde geschiedenis, maar ook verschillen in taal, cultuur en volksaard. Door COVID-19 werd de grens opnieuw zichtbaar, wat leidde tot aanpassing van het oorspronkelijke plan.

In 2020 en 2021 werden verschillende activiteiten georganiseerd, waaronder interviews met inwoners, een Europadag met radio-uitzending en een grensoverschrijdend lichtspektakel. Het hoogtepunt was op 18 juli 2021: DinXperience bood 1.000 bezoekers uit Nederland en Duitsland een unieke ontdekkingstocht langs 40 belevingsroutes, met optredens van lokale artiesten op 26 locaties. Het evenement, uitgevoerd in twee talen, legde de basis voor toekomstige samenwerking rond vriendschap, vrede en vrijheid in de grensregio. DinXperience was een grensoverschrijdend LEADER-project.

Gemeente:	Aalten
Locatie:	Dinxperlo en Suderwick
Aanvrager:	Lex Schellevis & Esther Nederlof; namens Stichting DinXperience
Subsidie LEADER:	€75.000
Waarvan gemeente(n):	€37.500
Jaartal:	2020
Website:	dinxperience.nl

75. DE MEERWAARDE VAN ACHTERHOEKS VOEDSEL

Gemeente:	Alle
Locatie:	Achterhoek
Aanvrager:	Lokale Actiegroep LEADER Achterhoek
Subsidie LEADER:	€100.000
Waarvan gemeente(n):	€0
Jaartal:	2019
Website:	achterhoekfood.nl

In 2019 richtte de Lokale Actie Groep (LAG) van LEADER Achterhoek Platform Achterhoek Food op om de verduurzaming van voedselketens te bevorderen. Het doel is om de Achterhoek te positioneren als een foodregio waar inwoners, werknemers en bezoekers bewust kiezen voor gezond en duurzaam voedsel. Van 2022 tot juni 2024 onderzocht LAG hoe de regio kan uitgroeien tot een voorbeeld in duurzame voedselproductie, met acht speerpunten: gezondheid, milieu, landschap, dierenwelzijn, cultuur, sociale verbondenheid, regionale business en mondiale voedselvraagstukken.

Dit onderzoek leidde tot het Achterhoek Food Manifest, dat op 23 mei 2024 werd gepresenteerd. Hierin worden andere organisaties uitgenodigd om samen te werken aan een duurzame voedselstrategie. Platform Achterhoek Food verbreedt en versterkt het netwerk van producenten, boeren en lokale actoren. Door deze samenwerking wil het platform de bewustwording rondom gezond en duurzaam voedsel vergroten, innovatie stimuleren en de Achterhoek aantrekkelijker maken om in te wonen en te werken.

Stadsboerin Doetinchem is een van de prijswinnende LEADER Achterhoek-projecten. Initiatiefneemster Ellen Willems kreeg de Europese Aria-Award overhandigd.

PRIJSWINNENDE LEADER-PROJECTEN

De LEADER-projecten in de Achterhoek hebben de afgelopen jaren veel positieve aandacht getrokken door hun impact en innovatieve aanpak. Dit resulteerde in meerdere prestigieuze nominaties en prijswinnaars, zowel op lokaal, nationaal als Europees niveau. Van sociale initiatieven tot duurzame erfgoedprojecten, de projecten blinken uit door hun bijdrage aan de leefbaarheid, duurzaamheid en gemeenschapszin in de regio. Hieronder een overzicht van de meest opvallende prijswinnaars onder de LEADER-projecten tussen 2019 en 2024.

2024: Nominaties voor Gelderse prijs voor Ruimtelijke Kwaliteit

In 2024 zijn drie LEADER-projecten genomineerd voor de Gelderse prijs voor Ruimtelijke Kwaliteit: Stadsboerin Doetinchem, Multifunctioneel ecologisch onderkomen, en de Silo Art Tour. Deze nominaties benadrukken het succes van de projecten in het verbeteren van de leefomgeving in Gelderland. In totaal werden 20 van de 56 inzendingen geselecteerd, met een kans op zowel een jury- als een publieksprijs. De winnaars, die elk € 10.000 kunnen ontvangen, waren bij het ter perse gaan van deze uitgave nog niet bekend.

2023: Stadsboerin Doetinchem wint Europese ARIA Award

Ellen Willems, initiatiefneemster van Stadsboerin Doetinchem, kreeg in december 2023 de Popular Award bij de Europese ARIA-awards overhandigd. Van de 24 finalisten ontving zij de meeste stemmen voor haar sociaal-economische plattelandsproject. Stadsboerin Doetinchem blonk uit op het gebied van sociale inclusie, educatie, gezond voedsel en duurzaamheid, wat de aandacht van de Europese jury trok.

2022: Gelderse Onderwijsprijs voor Basisschool De Garve

In maart 2022 won basisschool De Garve in Wichmond de Gelderse Onderwijsprijs voor de herinrichting van hun schoolplein. Deze transformatie was gericht op het creëren van een educatieve en duurzame speelomgeving voor de leerlingen. De herinrichting werd geprezen om zijn bijdrage aan de leefomgeving en het betrekken van de lokale gemeenschap bij de uitvoering.

2020: Natuurpark Kronenkamp wint de Ruwe Diamant

Het erfgoedproject Natuurpark Kronenkamp in Neede won in december 2020 de Ruwe Diamant-prijs voor het beste voorbeeld van naoorlogs erfgoed met een verhaal. Dit voormalige rioolwaterzuiveringsgebied werd getransformeerd tot een natuurpark, met nadruk op duurzaamheid en participatie. Het project wordt gezien als een ruwe diamant die steeds verder geslepen wordt tot een volmaakt voorbeeld van erfgoedbehoud en een inspiratie voor moderne vraagstukken zoals wijkopbouw en duurzaamheid.

2019: 't Dorpshuus IJzerlo wordt Dorpshuis van het Jaar

In 2019 werd 't Dorpshuus IJzerlo verkozen tot het beste dorps huis van Gelderland. Het dorps huis, geprezen om zijn dorps sfeer, toegankelijkheid en de betrokkenheid van jong en oud, versloeg vijf andere finalisten tijdens een spannende finale in het Provinciehuis. Het juryrapport benadrukte hoe het dorps huis in korte tijd een geliefde ontmoetingsplek voor de hele gemeenschap werd.

2019: Leefsamen project wint meerdere prijzen

Het Leefsamen-project in de Achterhoek, gericht op het ondersteunen van ouderen met slimme sensoren in hun huizen, won vanaf 2019 diverse prijzen. Het project werd bekroond met de Gouden Rookmelder Award, de European Fire and Safety Award, de DITSS Veiligheids op maat prijs, en de Innovatiechallenge van Woonzorg Nederland. Door deze technologie konden ouderen langer en veiliger thuis wonen, met hulp van hun sociale netwerk, wat een moderne invulling van het traditionele naoberschap vormt.

LEADER Achterhoek-projecten in de schijnwerpers

De projecten van LEADER Achterhoek trokken de aandacht van zowel lokale, regionale als landelijke media. Soms met een klein duwtje via een persbericht, maar vaak ook spontaan, wisten journalisten hun weg te vinden naar de sociale en innovatieve initiatieven in de regio. De diversiteit en impact van deze projecten maakten indruk en leverden vele publicaties op. Hieronder een kleine selectie van wat de media schreven over LEADER Achterhoek.

MOBILITEIT VOOR OUDEREN

De Gelderlander publiceerde op 12 december 2021: *'Dorpsauto van Breedenbroek rijdt door in coronatijd: 'Veel te belangrijk om te laten staan'*. In het artikel wordt benadrukt hoe belangrijk de gedeelde dorpsauto is voor het dorp, zelfs in coronatijd, en hoe vrijwillige chauffeurs zich blijven inzetten om ouderen mobiel te houden.

Doetinchems Vizeer schreef op 27 april 2022 over de uitbreiding van Contact Op Wielen: *'De vierde auto van Contact op Wielen is op vrijdag 22 april in Gaanderen in gebruik genomen'*. Dit project biedt mobiliteit voor minder mobiele inwoners, waardoor ze betrokken blijven bij de samenleving.

BOEREN EN DUURZAME LANDBOUW

Op 9 juni 2021 publiceerde De Gelderlander een artikel over het project *Boeren 2.0* met de titel: *'Drie duurzame Achterhoekse bedrijven slaan de handen ineen: Het roer moet om in de landbouw'*. Dit project legt de focus op duurzame landbouw en eerlijke productieprocessen.

KRO/NCRV zond op 31 oktober 2022 een reportage uit over *Groentekwekerij Smits*, de enige kweker in Nederland die oliepompoenen verbouwt voor de pitten. Ook kreeg Gert Smits in 2022 een zes pagina's tellende reportage in *lifestylemagazine Landleven*.

ACHTERHOEK FOOD

De focus op regionale voedselproductie kreeg ook veel aandacht. In maart 2020 publiceerde de *Plattelandsraad Oude IJsselstreek* een paginagroot artikel over Achterhoek Food, een belangrijk LEADER-project dat de regio op de kaart wil zetten als hotspot voor foodies.

De Gelderlander kopte op 31 augustus 2020: *'Achterhoek als internationale hotspot voor foodies: het Italië van Noordwest-Europa'*.

Nieuwe Oogst bracht op 21 december 2019 een artikel onder de titel: *'Ronde Tafel boort naar ideeën in Achterhoek, natuurinclusiviteit en duurzaam geproduceerd lokaal voedsel moeten leefbaarheid vergroten'*, waarin LEADER Achterhoek's inspanningen voor duurzame landbouw worden uitgelicht.

Op 7 oktober 2022 verscheen in *Food & Agribusiness* een artikel over de regionale voedselstrategie van de Achterhoek, waarin duurzaamheid, biodiversiteit en gezondheid centraal staan.

Daarnaast werden andere projecten zoals *Natuurpark Kronenkamp*, *Stadsboerin Doetinchem*, *Vloermouterij Masterveld* en *De Sappers* ook volop in de media belicht. En nog veel meer! U kunt meer dan 60 artikelen over LEADER-projecten vinden op de website leaderachterhoek.nl. #trots!

STREETART OP AGRARISCHE GEBOUWEN

De *Silo Art Tour* wist in oktober 2020 de aandacht van landelijke media te trekken. Zo schreef *De Volkskrant*: 'Straks moet je naar de Achterhoek afreizen voor streetart', over de indrukwekkende beschilderde silo's.

Ook *Omroep Gelderland*, *Regio8* en *De Gelderlander* berichtten over dit kunstproject. Koppen als 'Roadtrip langs imposante silo art' (*De Gelderlander*, 20-12-2021) en 'Asgrijze Winterswijkse silo's bij Sibelco krijgen kleur' (23-7-2021) waren te lezen.

Op 21 september 2024 schreef *Mezza*, de weekendbijlage van DPG Media die bij alle regionale weekendkranten wordt bijgesloten, een lovend artikel over de *Silo Art Tour*, waarin vormgever Tres Melis de kunstwerken en de fietstocht als *enorme aanrader* bestempelde.

Projecten LEADER Achterhoek 2016-2024

Indeling naar gemeente

Projecten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Oude IJsselstreek en Winterswijk

- 11 Leefsamen Achterhoek
- 12 Pak An Pakt Door
- 29 Het Luikenproject
- 41 Miva Las Vegas
- 44 Silo Art Tour
- 58 Raken met Smaken
- 62 Horeca Talentendagen
- 75 De meerwaarde van Achterhoeks voedsel

Projecten Aalten, Berkelland, Bronckhorst, Doetinchem, Oost Gelre, Winterswijk

- 8 Start-up community Achterhoek
- 57 Achterhoek Ark van Hoogstamfruit

Projecten Aalten

- 2 Renovatie 't Dorpshuus IJzerlo
- 9 Nieuwe schuur bij Belevingsplein De Ahof
- 13 Verbouw De Loods in Barlo
- 14 Mobiliteit Aalten
- 16 Dorpsauto Breedenbroek en Voorst (met Oude IJsselstreek)
- 21 Pumptrackbaan De Tornado's
- 28 Kiek Toch Es (met Oost Gelre, Winterswijk)
- 39 Kerkenpaden (met Oost Gelre, Oude IJsselstreek, WRIJ)
- 52 Heerlijckheid Bredevoort
- 63 Boeren 2.0 (met Oude IJsselstreek)
- 74 Dinxperience
- 70 Zuivelexperience Suzie's Farm

Projecten Berkelland

- 6 Natuurpark Kronenkamp (met Berkelland, WRIJ)
- 17 Verbreding sportaanbod Smash Neede
- 18 Speel en Beweegpark De Stroet
- 23 Kansen voor Haarlo door playcourt
- 24 Vrijheidsbos Geesteren
- 30 Nieuwe toekomst voor de Kerk op het Kip
- 31 Antonius Rekken
- 36 Het Liefdespad (met Berkelland, WRIJ)
- 64 Kruidenhof te Mallum BIO
- 67 Ambachtelijk Vleesbedrijf de Hoeve
- 72 De Laveiloods

Projecten Bronckhorst

- 5 De Kei Steenderen
- 3 Zorgbad Zonnewater
- 7 Ontmoetingsplek Wichmond
- 27 MFA Bronckhorst Midden
- 32 Farming for Housing
- 33 Open kastelenpark Vorden
- 43 Klompenmakersdorp Keijenborg
- 61 De Goed Gevulde Spaarvarkens
- 65 Ambachtelijke educatieve kaasmakerij
- 66 Achterhoekse Angus Experience

Projecten Doetinchem

- 4 Kom eens een deur verder!
- 22 Speel- en ontmoetingsplek Gaanderen
- 35 Realisatie Uitloopgebied Gaanderen
- 45 Bezoekerscentrum koetshuis
- 50 VV Inspiratiepunt Doetinchem
- 60 Stadsboerin Doetinchem
- 68 Stadslandbouw Doetinchem
- 71 De Biotuin van Doetinchem
- 73 Gezond het Jaar Rond

Projecten Oost Gelre

- 10 Het Blok
- 15 Vincentiushuis Van en Voor Mensen
- 20 Multifunctioneel onderkomen Scouting
- 25 Vrije pumptrack Groenlo
- 26 Groen speelplein St. Jorisschool
- 28 Kiek Toch Es (met Aalten, Winterswijk)
- 37 Brouwhoes Bier Experience
- 38 VV Inspiratiepunt Groenlo
- 39 Kerkenpaden (met Aalten, Oost Gelre, Oude IJsselstreek)
- 46 Achterhoeks Openluchtmuseum
- 47 Museum 1627
- 51 Stoomhoutzagerij Nahuis
- 53 Uitbreiding Spoorzone

Projecten Oude IJsselstreek

- 16 Dorpsauto Breedenbroek en Voorst (met Aalten)
- 19 Overkapping kerkgebouw en dorpshuis
- 39 Kerkenpaden (met Aalten, Oost Gelre, WRIJ)
- 40 VV Inspiratiepunt Ulft
- 49 Opdat wij niet vergeten
- 63 Boeren 2.0 (met Aalten)

Projecten Winterswijk

- 1 Verenigingsgebouw Juliana
- 28 Kiek Toch Es (met Aalten, Oost Gelre)
- 34 Gebiedsapp Winterswijk-Vreden
- 42 VV Inspiratiepunt Winterswijk
- 48 Belevenisboerderij Kotten
- 54 Vloermouterij Masterveld
- 55 Achterhoekse Sappers
- 56 Nels Proeftuin
- 59 Duurzaam samen de toekomst in
- 69 Stadstuin Winterswijk

Projecten met ondersteuning Waterschap Rijn en IJssel (WRIJ)

- 39 Kerkenpaden
- 35 Het Liefdespad
- 6 Natuurpark Kronenkamp

Colofon

TEKST EN PRODUCTIE

Marjan Tulp, Haverproducties.nl

VORMGEVING

Jenne Hekman, Hekman-design.nl

INHOUDELIJK SAMENGESTELD

Jolanda Kemna, Subsidiebureautwente.nl

FOTOGRAFIE

Theo Kock, Jan Ruland van den Brink, Hip en Stijl Fotografie,
Ivo Hutten, Marjan Tulp, Goedele Monnens, Sven Scholten,
Jorg Tönjes, Henri Walterbos, Ingrid Sweers, Wilber Thus,
Evie Koolenbrander-Tinnevelt en Sabine Grootendorst.

*Daarnaast zijn wij dankbaar voor de fraaie foto's die wij mochten
ontvangen van initiatiefnemers van projecten.*

---

november 2024

LEADER Achterhoek - Europees
Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
Europa investeert in zijn platteland.

Contact en informatie:
Kijk op leaderachterhoek.nl